

PÁLYAVÁLASZTÁSI ÉS PÁLYAMEGVALÓSÍTÁSI MOTÍVUMOK VIZSGÁLATA
I-II. ÉVES TANÍTÓJELÖLTEKNÉL

Készítette:

Lőrinczné Szabó Margit

T A R T A L O M

Bövezetés	5.
Az első adatgyűjtés körülményei	6-14.
A kérdőívvel nyert adatok elemzése	15-32.
Az I. éves tanítójelöltek pályaválasztási motívumainak elemzése	33-39.
Az I. éves tanítójelöltek pályaválasztásában szerepet nem játszó motívumok elemzése	40-42.
Az I. éves tanítójelöltek ön- és pályakövetelmény-ismerete	43-49.
Az első vizsgálat eredményeinek összegezése	50-52.
A második adatgyűjtés előzményei	53-63.
A második adatgyűjtés körülményei	64-71.
A mintában bekövetkezett változások az 1977-es kiinduló állapothoz viszonyítva	71-72.
Tanulmányi eredmények a tanítói hivatást megalapozó tárgyakban	72-74.
A pályamegvalósítást továbbra is segítő motívumok	75-78.
A pályamegvalósítást nem segítő motívumok	78-79.
A pályamegvalósítást segítő újabb motívumok elemzése	79-83.
A minta jellemzése a pályamódosítás gondolata szempontjából	83-84.
A sikeres pályamegvalósítást segítő pályakövetelmények	84-86.
A pályaalakmatlanságot eredményező személyiség-tulajdonságok	86-87.
A II. éves tanítójelöltek attitűdjeinek elemzése	87-89.
A vizsgálat összegezése	89-93.
A vizsgálat folytatásának lehetséges útja	94.
Melléklet	95-106.
A felhasznált irodalom jegyzéke	

B E V E Z E T É S

Az általános vagy a középiskola elvégzése után a fiatalok döntés elé kerülnek. Számot kell vetniük hajlamaikkal, képességeikkel, hogy megfelelő életpályát válasszanak, illetve az életpályára felkészítő iskolában tanuljanak tovább. A helyes döntés feltétele: a fiatalok pályaválasztási érettsége.

Pályaválasztási érettségen a személyiségnek azt az állapotát értjük, amely lehetővé teszi az elhelyezkedési lehetőségeknek és a személyiségnek megfelelő pálya választását, biztosítja a szakmai képzés legalább minimális sikerét, és tartalmazza a szakmai beilleszkedésre való tartós törekvést. /Szülők kislexikona, 1974./

A pálya választásában a társadalmi szükséglet, az egyéni érdeklődés, a hajlamok, az adottságok, a kialakított képességek éppúgy szerepet játszanak, mint a véletlen körülmények /pl.: a szülők foglalkozása, egy-egy nevelőről alkotott pozitív vagy negatív kép.../ /Geréb-Timárné, 1961./

A helyes pályaválasztási döntéshez a fiataloknak tisztában kell lenniük a választott pályán dolgozó emberrel szemben támasztott pályakövetelményekkel is. Reális önismeretnek is kell társulnia a pályakövetelmény-ismerethez, hogy a döntés megalapozott legyen. /Zakar, 1977./

A személyiségstruktúra, az egyes pályák társadalmi értékelése jelentősen befolyásolja a pályaválasztási döntést.

Az értékadó szempontok - pl.: fizetés, társadalmi presztizs, funkcióöröm - pályánként és személyenként jelentősen eltérnek. /Völgyesy, 1976./

Amikor egy érettségizett fiatal eldönti, hogy a lehetséges pályák közül éppen a tanítóit választja élethivatásul, a számára választhatók közül jóként a tanítóit értékeli. A pálya jóként való értékelése magában foglalja azt a követelést, hogy ez a jó meg is valósuljon, normaként funkcionáljon. /Murányi, 1974./

Az ember minden tevékenységének - így pályaválasztásának is - kiindulópontja és energetikai alapja a motiváció. Az a motivációelmélet, amely az elmúlt évtizedekben a pszichológiában általánossá vált, hajlik arra, hogy a motívumokat csak mint a cselekvés okait fogja fel, s ezzel szembeállítsa, ettől elkülönítse, különválassza a célokat. A pszichikum azonban - mint olyan rendszer, amelyben a külső és belső feltételezettség egysége valósul meg - csakis akkor, úgy érthető meg, ha a motívumokban a célok és okok egységét vesszük észre. /Horváth Gy., 1978./

A pszichológus kutatók szkeptikusan tekintenek a tanulás motivációjával kapcsolatos vizsgálatokra, mert ezen a téren már mindent megpróbáltak, feldolgoztak. A nevelők véleménye szerint viszont a motiváció terén szinte semmilyen eredményt sem tud nyújtani számukra a tudományos kutatás.

A motiváció pedagógiai, pszichológiai kutatásának fontosságát és nehézségét egyaránt bizonyítja, hogy ez a téma évek óta valamennyi neveléssel kapcsolatos intézményünk programjában

szerepel, kézzelfogható eredményeiről viszont ritkán olvashatunk. /Kozéki, 1976./ A sikeres személyiségformáláshoz ugyanakkor legalább nagy vonalakban ismernünk kell a motívumok és a motivált viselkedés összefüggéseit!

A motívum - így a pályaválasztási is - legegyszerűbb formájában vágyat jelent. Olyan eseményre, dolgokra irányuló gondolatok, képzetek csoportja, amelyeket az egyén szeretne elérni, megszerezni, melyekben részesülni szeretne. A motívum jelenléte még nem vezet okvetlenül annak megfelelő viselkedésre, tevékenységre. A motívumok a cselekvésnek többé-kevésbé implicit és tudattalan "tervei". /Horváth Gy., 1978./

Az a motívumfogalom, amellyel Leontyevnél találkozunk, lényegesen különbözik a megszokott "indítók"-ként való felfogástól. A motívum- Leontyevnél - ok és cél egysége, "céltárgy". /Leontyev, 1974./

Dolgozatommal arra vállalkoztam, hogy:

1./ Tájékozódjam a Kaposvári Tanítóképző Főiskola -

1977/78-as tanévben - I. éves hallgatóinak pályaválasztási és - az 1978/79-es tanévben - II. éves hallgatóinak pályamegvalósítási motívumai felől.

Mind a pályaválasztási, mind a pályamegvalósítási motívumokat célok és okok egységében vizsgálom, értelmezem, tehát azonosulok a Leontyev-féle "céltárgy"-ként való értelmezéssel. Pályaválasztási motívumon a potenciális ösztönzőket értem, míg pályamegvalósításin az ember aktív ösztönzőit, azaz valamilyen külső körülmény vagy belső hatás által működő motívumokat, tulajdonképpen a motivációt.

2./ Az I. éves tanítójelöltek pályamotívumai, pályakövetelmény-ismerete és önismerete birtokában kísérletet tesznek annak megállapítására, hogy jellemezhető-e a vizsgált főiskolások a pályaválasztási érettséggel.

3./ A II. éves tanítójelöltek pályamegvalósítási motívumainak ismeretében a pályára való tudatos készülés eredményeire, a hivatástudat mélységére szeretnék következtetni.

A vizsgált jelenségkör megismerésére a késztetést az állami oktatás helyzetével és továbbfejlesztésének feladataival foglalkozó 1972-es MSZMP KB -határozattól kaptam, mely a pedagógiai kutatás elsőrendű feladatát a közvetlen iskolai oktató-nevelő munka aktuális problémáinak vizsgálatában és megoldásuk segítésében látta. A dokumentum rögzítette: "A tanítók ... képzési létszámát növelni kell. Hatékonyabb pályairányítással, a felvételi módszerek javításával, a pedagóguspálya vonzóbbá tételével, a pedagógusok anyagi és munkakörülményeinek javításával elő kell segíteni, hogy a pályára alkalmas fiatalok kerüljenek a pedagógusképző intézetekbe, és növekedjék a fiúk aránya."

Jegyzet:

Az állami oktatás helyzete és fejlesztésének feladatai.
Bp., 1972, Kossuth Könyvkiadó 97-98. 1.

Dr. Geréb György - Timár Andrásné: A tanárjelöltek pályaválasztási motívumainak vizsgálata. = Pedagógiai Szemle,
1961. 9. 814. 1.

**Horváth György: Személyiség és öntevékenység. Bp., 1978,
Tankönyvkiadó 195. 1., 198. 1.**

Dr. Kozéki Béla: Az iskolai tanulás motivációjának vizsgálata. = Magyar Pszichológiai Szemle, 1976. 4. 335. 1.

A.N. Leontyev: A tevékenység problémája a pszichológiában. = A pszichikum és a tevékenység a mai szovjet pszichológiában. /Szerk.: Váriné Szilágyi Ibolya./ Bp., 1974. Gondolat Könyvkiadó 53. 1.

Murányi Mihály: Az értékorientációk fejlesztése. Bp., 1974. Tankönyvkiadó 11. 1.

**Szülők Kislexikona. Bp., 1974. Kossuth Könyvkiadó 389. 1. /L. Pályaválasztási érettség címszó!/
1974. Tankönyvkiadó 11. 1.**

Dr. Völgyesi Pál: A pályaválasztási döntés előkészítése. /Pszichológia - nevelőknek./ Bp., 1976. Tankönyvkiadó 18. 1.

Zakar András: A serdülő tanulók pályaismeretét és önismeretét alakító tényezők. = Magyar Pedagógia, 1977. 2. 156. 1.

AZ ELSŐ ADATGYŰJTÉS KÖRÜLMÉNYEI

/Pályaválasztási motívumok - pályakövetelmény-
ismeret - önismeret/

A vizsgált jelenségek több oldalú megközelítése végett az írásos ankét módszerét választottam. A tanulás motivációjának felderítésére használt - a szakirodalomból ismert - kérdőívek egyikét sem adaptáltam. Az általam szerkesztett első kérdőívet 1977. szeptember 13-án, a tanévkezdés második napján töltötték ki - tanulmányi csoportonként /1-8./ - az I. éves tanítójelöltek. A válaszadásra 45'-nyi idejük volt. Szervezett formában szerzett pedagógiai, pszichológiai ismeretekkel ekkor még nem rendelkeztek, melyek - esetleg - befolyásolhatták volna válaszaikat.

A kérdőívvel nyert adatok megbízhatóságát - feltehetően - növelte volna, ha név nélkül kérem azok kitöltését. Elkerülhettem volna a kérdőív fogyatékoságait is, amennyiben egy II. éves csoporttal - a valóságos adatfelvételt megelőzően - kitölttettem volna az alább ismerttetendő kérdőívet.

Hogy tanulmányaik folyamán még megismételhető és összehasonlítható legyen az adatfelvétel, névvel ellátva kértem vissza a megválaszolt kérdőíveket. Tettem ezt azért, mert a személyiség állandóan változik, s így viselkedését mindig az akkori, éppen aktuális motivációja alapján kell megítélnünk.

/Kozéki, 1975./

A KÉRDŐÍV

Tisztelt I. éves hallgató !

Sikeres felvételi vizsga után Ön a tanítóképző főiskola hallgatója lett.

A felvételi vizsgán arra nem nyílt lehetőségünk, hogy alaposan tájékozódjunk afelől, miért éppen a tanítói pályát választja élethivatásul. Ezért arra kérjük, szíveskedjék az alábbi kérdőív valamennyi kérdésére reális választ adni! Ahol válaszadásra nem elég a megjelölt hely, a lap hátoldalán folytathatja válaszát a kérdés számának feltüntetésével.

Az egyes sorszámok melletti utasításnak megfelelően járjon el! A szaggatott vonalat akkor használja fel válaszadásra, ha a felsorolt válaszlehetőségek közül nem talál Önre vonatkozóan reálisat!

Válaszait köszönjük.

K É R D Ő Í V

1. Húzza alá a megfelelő választ!

Neme: a/ férfi b/ nő

2. Írja be a megfelelő évszámot!

Mely tanévben érettségizett? Az _____

3. Írja be a megfelelő minősítést!

Milyen eredménnyel érettségizett? _____

4. Húzza alá a megfelelő választ!

A középiskola mely tagozatán érettségizett?

a/ nappalin b/ estin c/ levelezőn

5. Hányadszor kérte felvételét a főiskolára?

Húzza alá, vagy írja be a megfelelő választ!

a/ először b/ másodszor c/ _____

6. Az alábbi szaggatott vonalon röviden válaszoljon a következő kérdéssel

Ha nem sikerült volna bekerülnie ebben a tanévben a főiskolára, mit tett volna az értesítést követően?

7. Húzza alá a megfelelő választ!

Szülei legmagasabb iskolai végzettsége:

apa

anya

a/ 8 általánosnál kevesebb

a/ 8 általánosnál kevesebb

b/ 8 általános

b/ 8 általános

c/ szakmunkásképző

c/ szakmunkásképző

d/ gimnáziumi érettségi

d/ gimnáziumi érettségi

e/ technikumi érettségi

e/ technikumi érettségi

f/ főiskolai államvizsga

f/ főiskolai államvizsga

g/ egyetemi államvizsga

g/ egyetemi államvizsga

h/ -----

h/ -----

8. Húzza alá, vagy írja be a megfelelő választ!

Mióta készül tanítónak?

a/ óvodáskorom óta

b/ általános iskolás korom óta

c/ középiskolás korom óta

d/ _ _ _ _ _

9. Húzza alá a megfelelő választ!

Okozott-e gondot annak eldöntése, mely pálya a legalkalmasabb Önnek?

a/ igen

b/ nem

10. Válaszoljon a szaggatott vonalon!

Ha a 9. kérdésre az "igen"-t húzta alá, mely pályák között kellett döntenie?

_ _ _ _ _

11. Húzza alá a megfelelő választ!

Kapott-e valakitől segítséget pályaválasztási döntéshez?

a/ igen

b/ nem

12. Ha igen, kitől? /Válaszadásra a szaggatott vonalat is felhasználhatja. Ha több válasza lesz, sorszámmal rangsorolja!/
a/ szüleimtől

b/ egyik szülőmtől, _ _ _ _ _

c/ nagyszüleimtől

d/ egyik nagyszülőmtől, _ _ _ _ _

e/ testvéreimtől

f/ egyik testvéremtől, _ _ _ _ _

g/ testvéremtől

h/ barátomtól

i/ barátnőmtől

j/ osztályfőnökömtől: 1./ általános iskolai

2./ középiskolai

k/ pályaválasztási tanácsadó pszichológusától

l/ _ _ _ _ _

13. Miért éppen a tanítói pályát választja élethivatásul? A felsorolt "okok" közül rangsorolja fontosságuknak megfelelően azt a hetet, amelyek befolyásolták Önt is döntésében! A megfelelő sorszámot /1., 2., ... 7./ a válaszlehetőségek elé írja!

— a/ Mert tanulmányi eredményemmel más főiskolára nem nyertem felvételt.

— b/ Mert tanulmányi eredményemmel más főiskolára nem nyertem volna felvételt.

— c/ Mert a tanítóképző főiskola elvégzése után - viszonylag rövid idő elteltével - oklevéllel rendelkező foglalkozásom lesz.

— d/ Ismerem a tanítóképző főiskolák felvételi és képzési követelményeit. Úgy érzem, azoknak megfelelek.

— e/ Vonz a tanítói hivatással járó hosszú szünet is.

— f/ Szüleim kérésének teszek eleget a pálya választásával.

— g/ Könnyebben, kevesebb fizikai erőfeszítéssel szeretnék élni szüleimnél.

- h/ Tetszik a pálya társadalmi elismertsége.
- i/ Vonz a pályán a folytonos tanulás, önképzés követelménye és lehetősége.
- j/ Úgy gondolom, melegséggel, személyes figyelemmel ki tudom elégíteni a kisgyermeknek függőségi igényét.
- k/ Szeretném kedvességgel, barátságossággal felkelteni a tanulási érdeklődést a kisgyermekben.
- l/ Kíváncsi vagyok, intellektuálisan mire képesek a 6-10 éves tanulók.
- m/ Szeretném a tanulók iskolai szorongását megszüntetni.
- n/ Úgy vélem, önértéket ezen a pályán tudom leginkább hasznosítani.
- o/ A legtöbb információval rendelkeztem a pályát illetően.
- p/ Leginkább a pálya követelményeinek felelek meg.
- q/ Tetszik az alkotó pedagógiai szabadság lehetősége.
- r/ Lakóhelyemen a tanító az egyik legfontosabb ember.
- s/ Korábban végzett ismerőseimtől hallottam, hogy nem nehéz a tanítóképző főiskolát elvégezni.
- t/ Szüleim anyagilag csak 3 évig tudják vállalni támogatásomat.
- u/ Városi vagyok, nincs kollégiumi gondom.
- u/ -----

14. A 13. kérdésre adható válaszok közül írja be a megfelelő helyre annak a háromnak a betűjelét, amelyek egyáltalán nem, vagy a legkevésbé befolyásolták pályaválasztási döntését!

1.	2.	3.

15. Húzza alá a megfelelő választ!

Volt-e tanítói, tanárai között olyan, akihez hasonlóvá szeretne válni tanítóként?

a/ volt

b/ nem volt

16. Ha a 15. kérdésre adott válasza a "volt", kérjük, sorolja fel azt a 3 legfontosabb tulajdonságot, amely alapján modellnek választotta volt nevelőjét!

1. _____
2. _____
3. _____

17. Sorolja fel azokat a pályakövetelményeket, amelyekkel egy tanítónak rendelkeznie kell!

a/ _____
b/ _____
c/ _____
d/ _____
e/ _____
f/ _____
g/ _____
h/ _____
i/ _____
j/ _____
k/ _____

18. Húzza alá a megfelelő választ!

Középiskolai osztályfőnöke javasolta-e a pályára?

a/ igen

b/ nem

19. Ha a 18. kérdésre adott válasza a "nem", kérjük, írja le, mi lehetett az oka!

20. Húzza alá a megfelelő választ!

Általános és középiskolai osztályfőnökei megtették-e mindent - megítélése szerint - azért, hogy tanítványaikat - így Önt is - a képességeiknek leginkább megfelelő pályára irányítsák?

a/ igen

b/ nem

21. Ha a 20. kérdésre "nem"-mel válaszolt, kérjük, röviden indokolja választát!

22. Az alábbiakban felsoroljuk a tanítói pálya legfontosabb követelményeit. Kérjük, sorszámmal rangsorolja azt a hetet, amellyel Ön leginkább rendelkezik!

a/ türelem

b/ megértés

c/ a gyermekek világába való könnyed beilleszkedés

d/ sokoldalú érdeklődés határozott iránnyal

e/ sokoldalú képességek

f/ fejlett esztétikai érzék

g/ ötletgazdag fantázia

h/ gyors átállítódási készség

i/ jó szervező készség

j/ rendszeres, pontos munkastílus

k/ _ _ _ _ _

23. A 22. kérdésre felsorolt válaszok közül annak a 3-nak a betűjelét írja a megfelelő helyre, amellyel alig, vagy egyáltalán nem rendelkezik!

1.	2.	3.

Jegyzet:

Dr.Kozéki Béla: Motiválás és motiváció. /A pedagógia időszerű kérdései hazánkban./ Bp., 1975. Tankönyvkiadó 11. 1.

A KÉRDŐÍVVEL NYERT ADATOK ELEMZÉSE

A kérdőívet kitöltő I. éves tanítójelölteket olyan - 195 elemből álló - mintának tekintettem, amely nem reprezentálja az egész populációt. /Populáción az 1977/78-as tanévben Magyarországon sikeres felvételi vizsgát tett I. éves tanítójelölteket értettem./ Így a mintára vonatkozó megállapítások - az adatokból nyert következtetések - az egész populációra nem általánosíthatók.

A kérdőívet kitöltő I. éves tanítójelöltek nemek szerinti megoszlása:

A dél-dunántúli fiúk esetében a tanítói tevékenység nem tartozik a vonzó, divatos foglalkozások közé, tudniillik: az I. éves hallgatók összlétszámának /195 fő/ csupán 13,84 %-a /27 fő/ férfi. A Központi Statisztikai Hivatal 1976-ban ismertetett adatai is arról tájékoztatnak, hogy a tanítók 88 %-a nő. Nagyon csekély különbséggel volt csak jobb a helyzet az országos átlagnál az 1977/78-as tanévben a Kaposvári Tanítóképző Főiskolán.

Elnőiesedik a pálya. Sokszor tesszük szóvá, hogy hiányzik iskoláinkból a férfi pedagógus, pedig a ma iskolájában fiúk és leányok együtt ülnek a tantermekben, de a katedrákon - és tegyük hozzá, a családokban is - a mindkét nembeli gyermekek nevelése inkább a nők, mint a férfiak kezében van.

Az elmúlt harminc év gyökeresen megváltozott világában a nők több mint kétharmada állt munkába. A leányokat "férfias" életre kell felkészíteni, és a fiúknak - mivel a nők hagyományos feladatai megváltoztak - fel kell készülniök az eddig nőiesnek tartott feladatokra. Ilyen körülmények között fontossá válik annak tudatosítása, mit miért tartunk nőiesnek és férfiasnak /H. Sas, 1978./. És annak beláttatása, hogy a tanítói hivatás nem szükségképpen nőies foglalkozás, feladata kell legyen az intézményes és a családi nevelésnek egyaránt!

A tanítójelöltek megoszlása az érettségi időpontja szerint:

Közvetlenül az érettségi évében /1977-ben/ kezdhette meg a hivatásra való felkészülést az I. éves fiúhallgatók 59,26 %-a /16 fő/ és a leányhallgatók 79,17 %-a /133 fő/. Nekik fő tevékenységi formájukban - a tanulásban - biztosított volt a kontinuitás.

Nem közvetlenül az érettségi évében nyert felvételt a főiskolára a fiúk 40,74 %-a /11 fő/, a leányok 20,83 %-a /35 fő/. Felvételi adatlapjukról és önéletrajzukból értesültem, hogy egyéb felsőfokú tanintézetbe nem próbálkoztak felvétellel korábban. Egy részük képesítés nélkül tanított /23 fő/, mások pedig adminisztratív és középiskolai képzettségüknek megfelelő munkakörben dolgoztak. Számíthatunk indulási hátrányra esetükben, ugyanis 1-4 éves kiesés következett be az intézményes tanulás folytonosságában.

A tanítójelöltek megoszlása érettségi eredményeik szerint:

A kérdőív megfelelő kérdésére 193 hallgató válaszolt. Érettségi eredményük átlaga 3,54. A fiúk az átlagnál jobb eredménnyel: 3,7-del, a leányok alacsonyabban, 3,51-dal kezdték főiskolai tanulmányaikat. A közepes "múltnal" /érettségi eredménnyel/ startolók teszik ki az I. évesek 55,96 %-át /108 fő/.

Amikor az ember elhatározza, hogy tanító lesz, figyelembe veszi, hogyan fog megélni, s azt is, milyen munkát tud végezni. A pályaválasztók - általában - elég pontosan ismerik megélhetési lehetőségeiket, elég pontosan tudják azt is, milyen munka várja majd őket. A tanítói pálya vonzása ebből a szempontból nem elég erős ahhoz, hogy a legjobbakat is erre a pályára húzza. A túlszabályozottság, a keresetek viszonylag alacsony színvonala elsősorban a férfiak esetében csökkentette a pálya vonzerejét. A fizetésemelés nagyot javított a helyzeten, de még mindig nem oldotta meg, hogy a bérek azonosak legyenek a hasonló szintű diplomásokéval.

A női egyenjogúság viszont nem jelenti azt, hogy minden pálya pontosan egyformán nyílt meg a nők előtt. A pedagógus-pálya viszonylag sok nőt tud befogadni, más értelmiségi pályára viszont ma is gyakran nehezebb - különösen közepes érettségi eredménnyel - egy nőnek bejutnia, mint egy férfinak.
/Ferge, 1973./

A tanítójelöltek megoszlása az érettségi bizonyítvány megszerzésének módja szerint:

A főiskolai felvételi vizsga egyik feltételét, az érettségi bizonyítványt - 3 tanítójelölt kivételével - nappali tagozaton szerezték meg az I. éves hallgatók. A nem nappali tagozaton érettségizett 3 fiúhallgató esetében szükségesnek látszik majd annak vizsgálata, hogy pályamegvalósításukban ez az indulási hátrány jár-e valamiféle következményekkel.

A tanítójelöltek megoszlása a tanítóképzőben tett felvételi vizsgák száma alapján:

A főiskolás leányok 4,76 %-ának /8 fő/ kellett csak a sikeres felvételi vizsgáért másodszor is "erejét próbálnia", míg a fiúk 29,63 %-a /8 fő/ másodszorra, vagy harmadszorra szerezte meg a felvételhez szükséges pontszámot. Az a 8 fiúhallgató, aki nem első felvételi vizsgája után lett főiskolás, figyelmet érdemel abból a szempontból, hogy pályamegvalósításuk vajon eredményesebb lesz-e társaikénál.

Nevelésszociológiai szemszögből a pályaválasztás aktusát, a továbbtanulásra való esélyt a társadalmi mobilitás fogalomrendszerében értelmezhetjük. Azt is vizsgálnunk kell, hogy miközben a fiatalok diplomát szereznek, hogyan alakul társadalmi hovatartozásuk! Milyen kapcsolatban áll mindez a szülők társadalmi rétegbe tartozásával, iskolázottságával? A pályaválasztás nemcsak része a társadalmi mobilitásnak, hanem

eszköze is. Ugyanakkor társadalmunk nem minden rétegére érvényes a mobilitásigény. /Kozma, 1977./

A család társadalmi helyzetével függnek össze a gyermek jövőjével kapcsolatos vágyak. A főiskolai, vagy az egyetemi végzettség elengedhetetlen, vagy természetes követelmény azok gyermekei számára, akik ezt a szintet elérték, még akkor is, ha gyermekük nem kiemelkedő képességű. A továbbtanulás szintje és iránya ma még legalább annyira függ a gyermekek társadalmi indulásától, mint képességeiktől. /Ferge, 1973./

A kérdőív 7. kérdése lehetőséget adott annak feltárására, hogy mennyire jellemzi az I. éves tanítójelölteket és szüleiket a mobilitás igénye. A kapott adatok elemzése arra a következtetésre juttatott, hogy a fiúhallgatók 62,96 %-a /17 fő/

- édesapjuk iskolai végzettségét /és nem foglalkozását/ alapul véve - a pálya megvalósításával a társadalom mobilitási folyamatát erősíti. /Azokat a tanítójelölteket soroltam a mobilitást erősítők közé, kiknek édesapja a következő iskolai végzettséggel rendelkezik: 8 általánosnál kevesebb; 8 általános; szakmunkásképző; gimnáziumi érettségi; középfokú tanítóképző./

A válaszoló 25 fiúhallgatóból 19-nek /76 %/ az édesanyja alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkezik, mint majd gyermekük, ha tanítói diplomát szerez. Így édesanyjuk iskolai végzettségéhez viszonyítva 76 %-ukat jellemzi a mobilitás.

Mi a helyzet a leányhallgatók esetében?

83,13 %-uk /138 fő/ sikeres államvizsga esetén - édesapjuk iskolai végzettségét alapul véve - a társadalmi mobilitást

erősítők között lesz található. /Az apák foglalkozása - az előzőekben felsoroltakon túl - kiegészült: a mestervizsgával, a 4 polgárral és a kereskedelmi érettségivel./

158 tanítójelölt, ha sikerrel fejezi be a főiskolát, majd édesanyjánál magasabb iskolai végzettséggel rendelkezik. 94,05 %-uk eredményes pályamegvalósítása erősítheti a társadalmi mobilitást.

Megállapításaimat azért kellett feltételes módon fogalmaznom, mert a jelölteket - az adatgyűjtés időpontjában - a diploma megszerzésétől 6 félév választotta el. Feltételezhető, hogy valamennyien nem jutnak el a diplomaosztóig. Akár amiatt, hogy nem felelnek meg a főiskola követelményeinek, akár a - létező - pályakorrekció jelensége miatt.

A pályamegvalósítás kezdetén az I. éves tanítójelöltek a társadalom mobilitási folyamatát erősítők között voltak találhatóak. Eredményes pályamegvalósításuk majd az intergenerációs mobilitás irányába mutat.

E potenciálisan létező jelenség ellenére sem szabad elfelejtenuk, hogy a magyar értelmiségnek az elmúlt évtizedekben végbement gyors átrétegződése közepette a tanító társadalmi presztízse csökkent más értelmiségi pályákéhoz képest. Különösen érzékelhető ez vidéken. Ez megnyilvánul mind az értelmiségen belüli kapcsolatokban, mind a nem értelmiségi rétegek és pedagógusok kapcsolatában.

A felszabadulás előtt egy közepes faluban 3-4 értelmiségi volt: a jegyző, a pap, a tanító és esetleg az orvos. Igaz,

közülük akkor is a tanító volt a legkisebb rangú, de mégis beletartozott a falu "úri társadalmába". Akkor is, ha parasztfiú lett tanítóvá. Abban a világban ugyanis, ahol a parasztyereke azt kutatta, "hol lehet altiszt", ott a tanítói pálya volt az egyik legelérhetőbb útja az értelmiségivé válásnak. Többé-kevésbé nyitva volt a tehetséges és tanulni akaró szegény- és középparaszt gyerekek számára. Ezért a falu népe szemében tanítóvá lenni igazi felemelkedést jelentett.

Ma egy közepes méretű faluban van valami többé-kevésbé zárt vezető csoport. Ebbe azonban többnyire csak az igazgató, esetleg a helyettese tartozik bele.

A fizikai dolgozók gyerekei számára ma már nem a tanítóvá válás a felemelkedés, az értelmiségivé válás fő útja. Akik tehetségesek, és akarnak tanulni, választhatnak a legkülönbözőbb, népszerűbb, nagyobb anyagi elismerést és társadalmi presztizst hozó pályák között. /Rádi P., 1976./

A tanítójelöltek megoszlása a tanítói pálya cél gondolatának megjelenési időpontja szerint:

A kérdőíven azért kerestem választ arra a kérdésre, hogy mióta készülnek tanítónak, mert feltételeztem, hogy a pálya cél gondolatának korai megjelenése esetleg együttjár egy differenciáltabb pályakövetelmény-ismerettel. Hogy ez igazolható-e, vagy cáfolandó, egy későbbi adatsor elemzését teszi szükségessé.

A leányhallgatók 47,59 %-ánál /79 fő/ a tanítói pálya választásának célgondolata 14 éves kor előtt jelent meg. Ezzel szemben csak a fiúk 14,81 %-a /4 fő/ gondolt a középiskola megkezdése előtt arra a távlati célra, hogy tanító lesz.

/Nehezen feltételezhető, hogy a leányok a pálya tartalmi jellemzői miatt választották olyan korán a lehetséges pályák közül a tanítót. Az inkább elképzelhető, hogy külsőségei, valamint részfunkciói: pl.: osztályozás, voltak a vonzók számukra!/.

A tanítójelöltek megoszlása a pályaválasztási döntés nehézsége szerint:

A megfelelő pálya választása a hallgatók 37,43 %-ának /73 fő/ okozott gondot. A fiúk esetében magasabb az arány: 48,15 % /13 fő/.

A hosszabb gondolkodás után döntő leányok /60 fő/ saját összlétszámukhoz viszonyítva 35,71 %-ot tesznek ki. Mintha ez az arány, valamint a később felsorolt rivális pályák gondolata igazolni látszana Völgyesy /1976./ következő véleményét: a leányok pályaválasztási döntésében többször találkozunk kompromisszummal képességeik, egyéb személyiség tulajdonságaik, illetve a konkrét lehetőségeik tekintetében. /A fiúk pályaválasztási gondja mögött húzódhat az is, hogy számukra több a választható szakma./

A 73 nehezen döntő hallgató 27-féle rivális foglalkozást sorolt fel, melyekkel szemben előnyben részesítette választás-

kor a tanítóit. Akadtak olyan I. évesek is, akik a felvételi vizsgát megelőzően kettőnél több foglalkozásra is alkalmasnak ítélték önmagukat. /Pl.: az 5. csoportból a 3. tanítónőjelölt a következő foglalkozásokkal szemben részesítette előnyben a tanítóit: óvónő, pszichológus, keramikus, dekoratőr./

Az elutasított pályák közül a tanítóival rokonok: a tanári, az óvónői, a pszichológusi, a gyógypedagógusi. A tanári pálya szerepelt a legtöbbször riválisként. /22 hallgató kérdőívén találtam./ Ezt követte az óvónői /14 kérdőívén/, a pszichológus /3 kérdőívén/, a gyógypedagógus /2 kérdőívén/. Az előbb felsorolt foglalkozások előfordulási száma 41, a dönteni nehezebben tudó hallgatók számához /73 fő/ viszonyítottnan 56,16 %-ot tesz ki.

Említésre méltó még a jogászpályát jelölő hallgatók száma. 8 kérdőívén szerepelt riválisként. 4-4 jelölt gondolkodott még pályaválasztását megelőzően azon, hogy ne válassza-e élethivatásul inkább a könyvtáros, vagy a mérnök foglalkozást. /A kérdőíveken az előzőekben felsorolt foglalkozásokon túl még a következőket találtam: gyógyszerértári asszisztens, műszaki pálya, előadóművész, közgazdász, dekoratőr. Előfordulási számuk: 2. Műszaki rajzoló, irodalomtörténész, vegyész, számítástechnikus, orvos, gyermekgondozó, védőnő, keramikus, repülőgépszerelő, kertész, borász, idegennyelvű levelező, könyvterjesztő, könyvelő, statisztikus, erdőmérnök, képzőművész. Előfordulási számuk: 1./

A pályaválasztás bizonyos értelemben mindig egy kicsit sorsválasztás is. A pálya kiválasztásával a fiatalok hosszú

évekre előre meghatározzák a szakmájuk teljes értékű gyakorlásához szükséges tanulmányi idő mellett életük külső kereteit és belső tartalmát is. /Rókusfalvy, 1969./ Ha mindezt így gondoljuk végig, természetesnek tarthatjuk, hogy az I. éves tanítójelöltek a pályaválasztást megelőzően több foglalkozást is mérlegeltek, míg végleges döntésüket megfogalmazták.

A tanítójelöltek megoszlása a pályaválasztási döntéshez kapott segítség szerint:

A fiúhallgatók 66,67 %-a /18 fő/, a leányhallgatók 70,83 %-a /119 fő/ mielőtt elhatározta, hogy a tanítóképző főiskolán tanul tovább, döntéséhez segítséget kapott. Ha - a következőkben - megvizsgáljuk a segítségnyújtók rangsorát, továbbfejleszthető Zakar András - Magyar Pedagógiában /1977./ tett - megállapítása: A család primátusa a pályaismeret fejlesztésében és a pályairányításban /az utóbbi tőlem, Sz.M./ egyértelmű.

Miután a hallgatóknak lehetőségük volt több segítségadó megjelölésére is, aszerint tudtam rangsorolni segítőiket, hogy az 1. helyen megjelölt 3, a 2. helyen megjelölt 2, a 3. helyen megjelölt 1 pontot kapott. Pl.: Az 1. csoportban döntésében segítőnek 7 hallgató 1. helyen jelölte szüleit, így $7 \cdot 3$, azaz 21 pontot kapott ebben a rovatban a szülő. Ugyanebben a csoportban 2 hallgató jelölte 2. helyen a szülőket, így a kapott pontszám $2 \cdot 2 = 4$. Minden segítségadó összegyűjthetett bizonyos pontszámot, melyből aztán kialakult az alábbi rangsor:

A pályaválasztáshoz segítséget adók gyakorisági sorrendje:

A segítségnyújtók megnevezése	A helyezések alapján kapott pontszámok
szülők	211 pont
középiskolai osztályfőnökök	149 pont
általános iskolai osztályfőnökök	69 pont
anya	31 pont
testvér/-ek/	28 pont
középiskolai tanár	26 pont
apa	19 pont
barát	17 pont
barátnő	16 pont
pályaválasztási intézet pszichológusa	6 pont
ismerős pedagógus és volt igazgató	3 pont
nagyszülők és nagymama	2 pont
pártbizottság mív. oszt. vezetője és férj	1 pont

A rangsorból az is kiderül, hogy az első 3 helyet a nevelésben központi helyet betöltők uralják, s ez - esetleg - a pálya helyes választására is biztosíték lehet.

A fiúhallgatók esetében a rangsor harmadik helye változott, valamint kevesebb olyan személyt jelöltek meg, kiktől segítséget kaptak. Rájuk vonatkozóan a sorrend a következőképpen alakult:

A fiúk pályaválasztásához segítséget adók gyakorisági sorrendje:

A segítségnyújtók megnevezése	A helyezések alapján kapott pontszámok
szülők	24 pont
középiskolai osztályfőnökök	24 pont
középiskolai tanár	6 pont
barát	5 pont
anya és testvér	3 pont
nagyszülők	2 pont
barátnő	1 pont

Miután a fentebbi adatok bizonyították az osztályfőnökök pályaválasztási döntést segítő szerepét, megvizsgáltam, mi a véleménye tanítójelöltjeinknek arról, hogy megfelelő volt-e nevelőik pályairányító tevékenysége.

A tanítójelöltek véleményének megoszlása általános és középiskolai nevelőik pályára irányító tevékenységéről:

167 hallgató, az összlétszám 85,64 %-a a kérdőív 20. kérdésére "igen"-nel válaszolt. A fiúk igenlő válasza 88,89 % /24 fő/, a leányoké 85,12 % /143 fő/.

Ha ezek után azt is elemezzük, hogy középiskolai osztályfőnökeik javasolták-e a tanítói pálya választását, ezt az eredményt kapjuk:

180 hallgató - az összhallgatóság 93,75 %-a - válaszából az derült ki, hogy osztályfőnökük alkalmasnak ítélte őket a tanítói pályára. Pedagógusaik pályairányító tevékenységére adott válaszaik és a kérdőív 20. kérdésére adott igenlő válaszaik közeli kapcsolatot mutatnak. Újabb elemzést igényel annak a 28 hallgatónak az indoklása, akik nem ítélték megfelelőnek volt nevelőik pályára irányító tevékenységét.

Amikor megfogalmazták osztályfőnökeikkel kapcsolatos elmarasztaló véleményüket, az alábbi indoklásokat adták:

a/ nem ismerték eléggé tanítványaikat	/6 fő/
b/ semmiféle pályára nem készítettek fel	/6 fő/
c/ magukra hagyták a pályaválasztókat
döntésükben	/2 fő/
d/ szakközépiskolában "nem jó szemmel
nézték" a humán érdeklődést	/2 fő/
e/ más pályát ajánlottak	/1 fő/
f/ nem foglalkoztatta őket a továbbtanulás
gondolata	/1 fő/
g/ a jó tanulók önálló döntését elfogadták	/1 fő/

h/ nem minden tanuló sorsa érdekelte egyformán őket	/1 fő/
i/ csak a tanítással foglalkoztak, a neveléssel nem	/1 fő/
j/ nem konkrétan foglalkoztak a pályaválasztással	/1 fő/
k/ nem adtak megfelelő tájékoztatást a különféle pályákról	/1 fő/
l/ nem ítélték meg reálisan tanítványaik képességeit	/1 fő/
m/ csak tudomásul vették pályaválasztásukat	/1 fő/
n/ elfogultak /?/ voltak	/1 fő/
o/ csak pályát tanácsoltak - indoklás nélkül	/1 fő/
p/ a tanítói pálya választásáról az általános iskolában le akartak beszélni	/1 fő/
Összesen:	<hr/> 28 fő

A fentebb felsorolt 16-féle indoklás még akkor is odafigyelmet érdemel, ha csak az I. évesek 14,36 %-ának a véleményét fogja össze! Elképzelhető, hogy a nem tanítói pályát választó hallgatók véleményével találkozna egyik-másik megállapítás.

Szegedi tanárjelöltek pályaválasztási motívumainak vizsgálata kapcsán bizonyítottá vált, hogy pályaválasztásukban nagy szerepet játszott az a tény, milyen pozitív vagy negatív emlékképek éltek bennük volt pedagógusaik munkájáról. /Geréb-Timárné, 1961./ Az adatgyűjtésre szolgáló kérdőíven arról is tájékoztam, hogy tanítójelöltjeink korábbi pedagógusai között volt-e követendő modell.

A tanítójelöltek megoszlása aszerint, hogy volt-e pedagógusaik között követendő modell:

Az I. éves összhallgatóság 77,32 %-a /150 fő/ választott magának modellt pályaválasztását megelőzően. A fiúk 77,04 %-a /20 fő/, a leányok 77,84 %-a /130 fő/ készül a pályára - bevallásuk szerint - úgy, hogy van elképzelésük arról, milyenné szeretnének tanítóként válni.

Melyek azok a tulajdonságok, amelyek alapján volt pedagógusaikat modellül választották?

A modellválasztás alapjául szolgáló tulajdonságok rangsora:

A tulajdonság neve	A választó jelöltek száma
tárgyismeret	49
a jó ismeretátadás képessége	38
megértés	38
tűrelem	33
gyermekszeretet	28
igazságosság	24
szigor	21
közvetlenség	18
segítőkészség	18

A tulajdonság neve	A választó jelöltek száma
barátságosság	15
emberségesség	10
kedvesség	10
figyelmesség	10
pontos, rendszeres munkastílus	10

Az a 150 hallgató, aki pályaválasztásában modellkövető, 450 olyan /részben egyező/ tulajdonságot sorolt fel, amelyet szeretne pedagógusként majd magáénak mondani. Csak azokat a jellemzőket rangsoroltam, amelyeket legalább 10 hallgató kérdőívén megtaláltam. Ezek száma 14, és éppen 322 esetben olvashattam őket.

Ha alkalmazzuk a Geréb-Timárné-féle tipizálást /1961./, akkor arra a következtetésre jutunk, hogy:

a/ az oktatás tartalmi vonatkozásaiból ered: a tárgy-
ismeret névvel jelölt tulajdonság;

b/ az oktatás módszeres vonatkozásaira utal:

^b1./ a jó ismeretátadás képessége,
valamint a

^b2./ pontos, rendszeres munkastílus;

c/ a neveléssel kapcsolatos tulajdonságok köréből választottak:

^c1./ az érzelmi sajátosságok, mint követendő személyiségjellemzők: a megértés,

a türelem,

a gyermekszeretet,

a közvetlenség,

a segítőkészség,

a barátságosság,

az emberségesség,

a kedvesség,

a figyelmeség.

^c2./ az erkölcsi életre vonatkozó nevelői sajátosságok közül pedig: az igazságosság és a szigor,

A "meleg, barátságos, közvetlen, a diákot is embernek tekintő, segítséget adó" nevelői tulajdonságokra vonatkozó adatok a példaképválasztásnál egyezést mutatnak a szegedi tanárjelöltektől származó adatokkal.

A pozitív erkölcsi tulajdonságok, jellemvonások aktívan igenlő értékelése elemi és nélkülözhetetlen feltétele mindenfajta törekvésnek a tulajdonságok átvételére, önmagunkban való megvalósítására. /Murányi, 1974./ Az a-c-ig felsorolt személyiségjellemzők átvétele I.éves tanítójelöltjeinknél az önnevelés és a nevelés folyamatában a szocialista tanítóképzés eredményességét biztosító előfeltételként értékelendő.

Jegyzet:

Ferge Zsuzsa: A ma és holnap iskolája szociológus szemmel. =
Ember és műveltség - Beszélgetések a közművelődésről.
/Szerk.: Győri György./ Bp., 1976. Gondolat Kiadó
117. 1., 108. 1.

Dr. Geréb György - Timár Andrásné: A tanárjelöltek pályaválasztási motívumainak vizsgálata. = Pedagógiai Szemle, 1961. 9. 814. 1., 819. 1.

H. Sas Judit: Nőiesség és férfiasság az iskolában. = Köznevelés, 1978. 28. 11. 1.

Kozma Tamás: A nevelésszociológia alapjai. Bp., 1977.
Tankönyvkiadó 278. 1.

Rádi Péter: A pedagógus társadalmi státusa és a szocialista nevelés. = Társadalmi Szemle, 1976. 12. 75-83. 1.

Dr. Rókusfalvy Pál: Pályaválasztás, pályaválasztási érettség. Bp., 1969. Tankönyvkiadó 14. 1.

Dr. Völgyesy Pál: A pályaválasztási döntés előkészítése.
/Pszichológia-nevelőknek./ Bp., 1976. Tankönyvkiadó 12. 1.

Zakar András: A serdülő tanulók pályaismeretét és önismeretét alakító tényezők. = Magyar Pedagógia, 1977. 2. 158. 1.

AZ I. ÉVES TANÍTÓJELÖLTEK PÁLYAVÁLASZTÁSI MOTÍVUMAINAK ELEMZÉSE

Néhány éves felsőoktatási "múlttal" a hátam mögött, a felvételi vizsgákon folytatott egyéni beszélgetések tapasztalatai birtokában jutottam arra a következtetésre, hogy nagyon sok fiatalban, aki a tanítói pályát választja élethivatásul, nyelviileg nem tudatosultan és kellően nem differenciáltan élnek a pályaválasztás motívumai. Akárhányszor elhangzott az a kérdés, hogy miért éppen tanító akar lenni a felvételiző, a válasz egyértelműen csak egy volt: "Mert szeretem a gyerekeket."

Az óvónő, a gyermekorvos, a gyermekápoló, stb. is azért választja az óvónői, a gyermekorvosi, a gyermekápolói pályát, mert szereti a gyerekeket. Akkor miért nem lesz pl. a gyermekorvosból mégis tanító? Azért, mert a gyermekszeretet mellett egyéb - esetleg nyelviileg nem tudatosult - motívumok is irányítják pályaválasztási cselekvését.

Ismeretes, hogy a motívumok tanulmányozásakor meg vagyunk fosztva annak lehetőségétől, hogy az introspekció adatait felhasználjuk, hiszen a motívumok tudatosítása nem történik meg szükségszerűen. Ezért vizsgálatuk objektív adatok elemzését követeli meg. /Leontyev, 1967./

Az embert az is jellemzi, hogy motívumai, hajtóerői a szocializálódási folyamatban tanulás révén szerzett másodlagos hajtóerők, amelyeket a társadalmi környezet és feltételek, valamint az ezek által determinált másodlagos meg erősítések kontrollálnak. /Vereczkei, 1975./

A pályaválasztáskor a motívumoknak az a csoportja is jelen van, amelyet úgy is nevezhetnénk, hogy elhatározás a tanulásra. Ez azt jelenti, hogy a pályát választó elhatározza, hogy képes lesz valamit megtenni, olyan valamit, ami tanulás eredményeként érhető csak el.

Hogy az ötletszerűséget kiküszöböljem a hallgatók válaszaiból, a motívumok "feltérképezését" olyan zárt kérdéssel végeztem, amely 21 válaszlehetőség közül 7 - a válaszoló hallgatóra legjellemzőbb - megjelölését tette lehetővé.

A szakirodalomból ismertek azok a motivációs kérdőívek, amelyek előre elkészített motivációs sávokba rendezett megállapításokból állnak, s a tanulóknak csupán arra kell válaszolniuk, hogy ezek melyike mennyire jelentős számukra, melyiket érzik közülük leginkább tanulásra ösztönzőnek.
/Dr.Kozéki, 1976./ Az általam készített kérdőív "távoli rokonságot" mutat csak az említettekkel.

Számítottam arra is, hogy a válaszolók nem találják a 21 - általam felsorolt - motívum között pályaválasztásukra legjellemzőbbet, ezért "ü" jelzéssel nyitottá is tettem a 13. kérdést.

Amikor az I. éves tanítójelöltek a többé-kevésbé hipotetikusnak tekinthető motívumhalmazból választottak, rangsoroltak, interiorizált módon, belsőleg cselekvést is hajtottak végre. A személyiség állásfoglalásának hívására verbális anyagot használtam fel. A vizsgálati személyek kijelentéseit /választásait/ hiteles önreprezentációnak fogadtam el, nem kerestem

mögötte a pszichikum rejtett dinamizmusait, mint a klasszikus analitikus szemléletmód.

Ugyanakkor tisztában voltam azzal is, hogy a személyiség-kutatás ilyen direkt módszerének alkalmazásakor a reális kép kialakulását gátló tényezőként jelentkezhet az elvárásoknak való megfelelni akarás.

A statisztikai feldolgozás megkönnyítése végett a választott motívumokat egy 7 fokú skála mentén rendeztem el aszerint, hogyan alakult sorrendjük. Pl.: Ha egy tanítójelölt 7 motívumot választott, s azt sorszámmal ellátva rangsorolta is, az 1. helyen jelölt motívum 7, a 2. helyen jelölt 6, majd - mindig 1-gyel csökkenő sorrendben - a 7. helyen jelölt motívum 1 pontot kapott. Így lehetőségem nyílt az egyes motívumok választásának gyakorisága alapján - egyszerű szorzással egy ún. "szintsúly" megállapítására.

Ezek után - a könnyebb áttekinthetőség végett - nézzük meg egy összesítő táblázatban, hogyan alakult a 8 első éves csoport pályaválasztási motívumainak rangsora!

A tanítójelöltek pályaválasztási motívumainak összesítése:

A rangsorolt motívum betűjele	Csoportonkénti pontszáma								Összesen
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	
k	121	120	139	99	131	97	124	135	966
i	87	85	51	74	76	67	79	48	567
n	81	49	98	56	116	76	64	94	634
j	73	73	63	68	62	49	88	78	556
l	49	51	47	37	51		67	49	351
p	34	42	44	54		66	47	57	344
h				37					37
m	32	48	44	61	62	50	69	38	404
ö			37		34				71
d					37	33			70

A fenti tábla adataiból már nagyon könnyű elkészíteni a pályaválasztást befolyásoló motívumok rangsorát. Ez a következőképpen alakult:

I. helyen áll a "k" jelzésű motívum: "Szeretném kedvességgel, barátságossággal felkelteni a tanulási érdeklődést a kisgyermekekben." /Szintsúlya: 966./

II. helyen az "n" jelzésű: "Úgy vélem, önértékemet ezen a pályán tudom leginkább hasznosítani." /Szintsúlya: 634./

III. helyen az "i" jelzésű: "Vonz a pályán a folytonos tanulás, önképzés követelménye és lehetősége." /Szintsúlya: 567./

IV. helyen a "j" jelzésű: "Úgy gondolom, melegséggel, személyes figyelemmel ki tudom elégíteni a kisgyermeknek függőségi igényét." /Szintsúlya: 556./

V. helyen az "m" jelzésű: "Szeretném a tanulók iskolai szorongását megszüntetni." /Szintsúlya: 404./

VI. helyen az "l" jelzésű: "Kíváncsi vagyok, intellektuálisan mire képesek a 6-10 éves tanulók." /Szintsúlya: 351./

VII. helyen a "p" jelzésű: "Tetszik az alkotó pedagógiai szabadság lehetősége." /Szintsúlya: 344./

Ha a fenti motívumokra alkalmazzuk Kozéki - Magyar Pszichológiai Szemlében közölt - motivációs dimenzióit /1976./, akkor úgy találjuk, hogy:

a/ az affektív dimenzióba /"másokkal való jó érzelmi kapcsolat"/ tartoznak az I., a IV. és az V. helyen rangsorolt motívumok;

b/ a kognitív dimenzióba /"önálló, feladatmegközelítő aktivitás"/ tartoznak a III., a VI. és a VII. helyen rangsorolt motívumok, és

c/ az effektív dimenzióba /"az énkép megkövetelte önkontroll alapján való normatartásra törekvés"/ tartozik a II. helyen rangsorolt motívum.

Jól tudom, I. éves tanítójelöltjeink pályaválasztási motívumai csak potenciát jelentenek. Bár rangsorukat, erősségüket tekintve úgy tűnik, nem lesz nehéz aktivizálni azokat. Motívumaik - mint belső faktorok - aktivizálhatják, irányíthatják, integrálhatják a pályamegvalósítást célzó viselkedésüket.

Pályaválasztási motívumaik - hasonlóan egyéb motívumaikhoz - hierarchiába szerveződtek. Ez a hierarchia értelmezhető optimálisan kitűzött célhierarchiaként is, ugyanis a 6-10 éves korosztály sikeres nevelésének és oktatásának zálogai:

a/ a tanító és a tanulók közötti jó érzelmi kapcsolat /L. az I., a IV., az V. helyen rangsorolt motívumok!;/ b/ az önálló, feladatmegközelítő aktivitás /L. a III., a VI., a VII. helyen rangsorolt motívumok!;/ c/ valamint a személyiség értékeinek hasznosítása egy bizonyos feladathelyzetben, a személyiség-formálás /a 6-10 éves személyiség formálása/ feladathelyzetében.

Hogy működő állapotba hozzuk az I. éves tanítójelöltek potenciális ösztönzőit, motiváló ráhatásra van szükség. Erre lenne hivatott a 6 féléves szervezett, tervszerű, céltudatos főiskolai tanítóképzés.

Jegyzet:

A pszichológia új útjai. /A 18. nemzetközi pszichológiai kongresszus, Moszkva. Szerk.: Lénárd Ferenc./ Bp., 1967. 492 l.

Dr. Kozéki Béla: Az iskolai tanulás motivációjának vizsgálata. = Magyar Pszichológiai Szemle, 1976. 4. 337., 338. l.

Vereczkei Lajos: A marxista tudatfelfogás a tanulási, megerősítési és motivációs elméletek tükrében. Bp., 1975. Akadémiai Kiadó 104. l.

AZ I. ÉVES TANÍTÓJELÖLTEK PÁLYAVÁLASZTÁSÁBAN SZEREPET NEM JÁTSZÓ MOTÍVUMOK ELEMZÉSE

Egy fiatal személyiségéről az is tájékoztathat, melyek azok a késztetések, amelyek idegenek tőle. Ezért aztán a pályaválasztási motívumokat vizsgálva arra is sort kerítettem, hogy megismerjem a pályaválasztásban szerepet nem játszó motívumokat is. Ezt szemlélteti majd egy későbbi táblázat.

Megjegyzés: A tanulmányi csoportok száma alatti 1., 2., 3. jelzi, hogy hányadik helyen utasították el a hallgatók a vizsgált motívumot. A statisztikai feldolgozás megkönnyítése végett az elutasított motívumokat egy 3 fokozatú rangskála mentén rendeztem el. Az 1. helyen elutasított motívumhoz 3 pontot, a 3. helyen elutasítottéhoz 1 pontot rendeltem. Így pl.: a "b" jelzésű motívumot az 1. csoportból 5 hallgató 1. helyen utasította el, pontszáma $5 \cdot 3 = 15$ lett. A 2. csoportból 1. helyen 2 hallgató /az elutasított motívum pontszáma $2 \cdot 3 = 6$ /, 2. helyen 3 hallgató /az elutasított motívum pontszáma $3 \cdot 2 = 6$ /, 3. helyen 2 hallgató /az elutasított motívum pontszáma $2 \cdot 1 = 2$ /. Az elutasított "b" jelzésű motívum összpontszáma - a 2. csoportban - 14 lett. Ezzel az eljárással váltak rangsorolhatóvá a pályaválasztásban szerepet nem játszó motívumok.

Rangsoruk a következő:

A pályaválasztásban szerepet nem játszó motívumok:

A pályaválasztásban szerepet n.j.motívumok	A tanulmányi csoportok száma																A rs.-ban elfoglalt hely			
	1.		2.		3.		4.		5.		6.		7.		8.					
	1.	2.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.	3.	1.	2.		3.		
a	1	4	1	3	1	3	7		5		1	5	1	6	1	5	1	3		
b	5	2	3	2	2	2	5		5	4	2	1	3	4	4	2	3	1		
c	5	6	1	3	2	3	3	2	1	4	6	3	2	2	1	5	1	3	2	
d			1		1									1						
e	2	3	1	1	2	2	2	1	2	3	3	2	2	1	2	1	3			
f	2	3	6	4	4	2	4	4	2	3	8	5	5	10	6	3	2	4	1	
g	1	3	1	2	3	4	2	5	2	2	1	1	4	5	1	3	1	6	7	
h			1				1	1	1	1			1	1	1	2		1		
i					1												1			
j												1								
k											1									
l								1												
m											1									
n																				
o			1			1	1	1			1		1	2		2		2		
ö							1											1		
p						1														
r	1	2	1	3	2	4					2	1	2	2	1	3	2	2		
s	1	1	6	1	2	3	3	2	3	1	1	5	2	3	1	4	5	1	1	
t	3	1	1	4	1	2	1	3					2	2	2		4			
u																				
ü	2	3	5	2	4	2	1	1	1	2	1	1	4	1	1	1	3	1	3	
Választott	21	21	24	24	24	23	23	23	23	25	24	25	24	24	23	25	25	26	24	24
Nem vál.:	2	2									1			1	1	1	2	2	2	
Összesen:	23		24	24								25	24		26			26		

Rövidítések: n.j. = nem játszó; vál. = választott, rs. = rangsorban

I. helyen utasították el /204 ponttal/ az "f" jelzésű motívumot: "Szüleim kérésének teszek eleget e pálya választásával."

II. helyen /136 ponttal/ a "c" jelzésű motívumot:
"Mert a tanítóképző főiskola elvégzése után
- viszonylag rövid idő elteltével - oklevéllel
rendelkező foglalkozásom lesz."

III. helyen /126 ponttal/ a "b" jelzésű motívumot:
"Mert tanulmányi eredményemmel más főiskolára
nem nyertem volna felvételt." /Ez utóbbi indoklást
adók száma 42. Érettségi eredményük csak valamivel
jobb a 3,54-es átlagnál./

Elképzelhető - a pályaválasztási motívumok ismeretében -,
hogy nem külső késztetésre /szülők/ választják a tanító-
jelöltek a pályát, de az a fajta optimizmus, mely rejtve
a III. helyen elutasított motívumban található, irreális.
/Tudniillik, a 3,54-es és attól kevés eltéréssel jobb érett-
ségi-átlag nem biztos, hogy más főiskolai felvételhez elég
lett volna!/
-

AZ I. ÉVES TANÍTÓJELÖLTEK ÖN- ÉS PÁLYAKÖVETELMÉNY- ISMERETE

A kérdőív 22., 23. kérdésére adott válaszok a jelöltek ön- ismeretéről tájékoztatnak. Ezzel szemben a 17. kérdésre adott feleleteik elemzése eljuttat a pályakövetelmény-ismeret mély- ségének megállapításáig.

A valóságnak megfelelő önismeret a pályaválasztásban nem csupán elméletileg megalapozott követelmény. Ha annak is te- kintjük, ennek alapját a mindennapi élet tapasztalatai, a pályakudarok tanulságai adják. A pályaválasztó fiatalok csak akkor találhatnak viszonylag optimális kompromisszumot kívánságaik és a valóság lehetőségei, követeléseai között, ha megfelelő információkkal rendelkeznek mind önmagukra, mind a választandó pályára vonatkozóan.

Egyszerűbb volt statisztikailag feldolgozni a 22. és a 23. kérdésre adott válaszaikat. A 22. kérdésre adott válaszok esetében a feldolgozás módszere azonos volt a pályamotívumok feldolgozásával. A 23. kérdésre adott válaszok feldolgozása pedig az elutasított pályamotívumok statisztikai feldolgozá- sával egyezett meg.

Melyek azok a pályakövetelmények, amelyekkel - a feltéte- lezett önismeret birtokában - leginkább rendelkeznek az I. éves tanítójelöltek?

A tanítójelöltek önismeretének összesítő táblázata

/a birtokolt pályakövetelmények/:

A tanul- mányi csoportok száma	A rangsorolt pályakövetelmények													
	I.hely		II.hely		III.hely		IV.hely		V.hely		VI.hely		VII.h.	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
1.csoport	a	134	b	129	c	121	j	60	d	45	i	39	g	38
2.csoport	c	131	b	127	a	111	d	55	f	50	j	46	i	44
3.csoport	c	141	b	134	a	104	d	55	j	53	f	50	g	40
4.csoport	b	127	c	123	a	113	d	65	i	56	j	43	h	40
5.csoport	c	139	a b	134	d	56	j	48	i	44	h	42	f	32
6.csoport	b	125	d	119	a	109	d	66	h	58	i	54	j	47
7.csoport	b	139	c	138	a	117	d	71	j	58	g	52	h i	46
8.csoport	b	147	c	139	a	123	d	64	j	57	h	41	g	40

/Jelmagyarázat: A = a pályakövetelmény betűjele,

B = a rangsorolt választások alapján kapott
összpontszám./

A fenti tábla adatainak rendezésével a következő rangsorhoz
jutunk:

I. helyen birtokolják a hallgatók a "b" jelzésű pálya-
követelményt: a "megértés"-t;

II. helyen a "c" jelzésű: "a gyermekek világába való
könnyed beilleszkedés"-t;

III. helyen az "a" jelzésű: a "türelmet";

IV. helyen a "d" jelzésű: a "sokoldalú érdeklődést,
határozott iránnyal";

V. helyen a "j" jelzésűt: a "rendszeres, pontos munkastílus"-t;

VI. helyen az "i" jelzésűt: a "jó szervezőkészség"-et;

VII. helyen a "h" jelzésűt: a "gyors átállítódási készség"-et.

Ha a fenti rangsort összehasonlítjuk azokkal a nevelői tulajdonságokkal, amelyeket modellnek tekintenek pályamegvalósításukban, egybeesést tapasztalunk az érzelmi sajátságok tekintetében.

A tanítójelöltek önismeretének összesítő táblázata

/a nem birtokolt pályakövetelmények/:

A tanulmányi csoportok száma	A n.b. pályakövetelmény					
	I.hely		II. hely		III. hely	
	A	B	A	B	A	B
1.csoport	e	37	i	19	g h	15
2. csoport	e	26	g	23	f	17
3.csoport	e	35	i	26	g	21
4.csoport	e	29	f	21	g	18
5.csoport	g	31	e	23	d	18
6.csoport	e	30	i	23	g	22
7.csoport	e	35	g	20	h	16
8. csoport	e	34	h	21	g	19

/Rövidítések: n.b. = nem birtokolt./

Az ismertetett tábla adatainak rendezésével is rangsorolható a 3 leginkább nem birtokolt pályakövetelmény. Ez a rangsor az alábbi:

I. helyen áll az "e" jelzésű pályakövetelmény: a "sokoldalú képességek";

II. helyen áll a "g" jelzésű: az "ötletgazdag fantázia" és

III. helyen áll az "i" jelzésű: a "jó szervezőkészség".

Mindhárom tulajdonság megléte a sikeres pedagógiai tevékenység feltétele lenne, de fejlesztésükre lehetőség kínálkozik még az alatt a 3 év alatt, mely a tanítói diploma megszerzéséig eltelik. /Annak ellenére, hogy az "i" jelzésű pályakövetelmény már szerepelt VI. helyen a birtokolt pályakövetelmények között, elképzelhető, hogy a vizsgált I. évfolyam egy másik része még nem rendelkezik azzal./

Sajnos, a kérdőív megszerkesztésekor elkerülte figyelmemet, hogy a jelöltek a 17. kérdésre a 22. kérdésen belüli alternatívák elolvasása után is válaszolhatnak, s akkor már nem kápok igazán reális képet pályakövetelmény-ismeretükről. /A kérdőív ezen fogyatékoságát kiküszöbölhettem volna egy próba-adatfelvétellel a vizsgálatban részt nem vevő II. évesek egy csoportjával./ Ezért az adatok feldolgozásakor, ha a kérdőíveken nyelvíleg és a felsorolás sorrendjében a 22. kérdés alternatíváival azonos vonásokat fedeztem fel, a "másolt" minősítést alkalmaztam.

Ha a 8 tanulmányi csoport hallgatóinak válaszait /ill. azok elhagyását/ aszerint összegezzük, hogy hányan "másolták", hányan nem válaszoltak, illetve pályaismerete hány hallgatónak terjed ki csak 1-3 tulajdonság felsorolására, akkor végeredményül a 151-et kapjuk. Ez a szám az összhallgatóság 77,43 %-a. Ezzel megerősíthető Zakar András /1977./ - Magyar Pedagógiában tett - kijelentése: differenciálatlan, hiányos, egyoldalú a tanulók tájékozottsága a pályakövetelményeket illetően. Ezt az állítást serdülő korú tanulókra vonatkoztatta Zakar. Adataim azt bizonyítják, hogy a tanítói pályát választó ifjú korúak sem mentesek ezen hiányosságtól!

A leggyakrabban említett pályakövetelmények: a megértés, a gyermekszeretet és a türelem. Megítélésem szerint a tanítói pályához szükséges tulajdonságokról a nem tanítói pályát választó fiatalok is tudnak ennyit!

Mielőtt arra vállalkoznék, hogy a Bevezetésben ígért jellemzést elvégezzem a Kaposvári Tanítóképző Főiskola vizegált I. éves hallgatóiról, a tanítóvá lenni szándékának erősségére talán nem haszontalan elemezni egy utolsó táblázatot:

Az I. éves hallgatók "sikertelen felvételi vizsgát követő" tervei:

A sikertelen felvételi vizsgát követő tervek	A tanulmányi csoportok száma												Össze- sen
	1. f. n.	2. f. n.	3. f. n.	4. f. n.	5. f. n.	6. f. n.	7. f. n.	8. f. n.					f. n.
Egy év múlva új felvétellel próbálkozik:	2												1
Képesítés nélkül tanít, és 1 év múlva újra próbálkozik:	2	3	1	3	1	3	3	1					1
Valamilyen munkahelyet keres, és 1 év múlva újra próbálkozik:	1	2	1	3	1	1		4					3
Képesítés nélkül tanít, és levelező tagozaton tanul:					1	1	1						3
Képesítés nélkül tanít:	10	1	3	3	1	1	1	2	3				14
Neveléssel kapcsolatos állást keres:	3	2	1		3	1	4	1					1
Fellebbez, vagy képesítés nélkül tanít:												1	1
Régi munkahelyén marad:			2			1		1					4
Középfokú végzettségének megfelelő állást vállal:		2						3					5
Állást keres:	5	1	1	3	2	3	1	2	5			7	4
Bevonul katonának:			1										1
Nem választott:			1			1							2
Összesen:	23	24	24	23	25	24	26	26					27

A tábla címében azért került idézőjelbe a sikertelen felvételi vizsgát követő szövszerkezet, mert az adatokat szolgáltató I. évesek valamennyien sikeres felvételi vizsga után töltötték ki a kérdőívet. Ha a tábla 1-7. sorának adatait összegezzük /benne a pályamegvalósítás célgondolata húzódik/, arra a következtetésre jutunk, hogy 153 hallgatót, a válaszolók /193 fő/ 79,27 %-át következetesen foglalkoztatta a pedagógustevékenységre való felkészülés gondolata, noha nem differenciáltan ismerik a pálya követelményeit.

Jegyzet:

Zakar András: A serdülő tanulók pályaismeretét és önismeretét alakító tényezők. = Magyar Pedagógia, 1977. 2. 155. l.

AZ ELSŐ VIZSGÁLAT EREDMÉNYEINEK ÖSSZEGEZÉSE

Dolgozatommal először arra vállalkoztam, hogy a Kaposvári Tanítóképző Főiskola - 1977/78-as tanévben - I. éves hallgatói pályaválasztási motívumainak, pályakövetelmény-ismeretének és önismeretének "feltérképezésével" megkíséreljem megállapítani, jellemezhetők-e a vizsgált főiskolások a pályaválasztási érettséggel.

A motívumismeret birtokában bátran állítható, hogy a vizsgált I. éves hallgatókat nem partikuláris, hanem nembeli /Lukács Gy., 1971./ motívumok készítették - bevallásuk szerint - a pálya választására. Hierarchiába szerveződött pályaválasztási motívumaik az elképzelt jövő képét, életcéljaikat, élettervüket is megrajzolják. Élettervükből megismerhető, hogy a pályaválasztást követő 6 féléves tanulmányi idő alatt, valamint gyakorló tanítóként is mire akarják majd erejüket összpontosítani.

Motívumaikból az is kiderül, hogy választott - majdani - munkájukban szeretnék megtalálni önmagukat, tudásuk, emberi habitusuk legjavát adni a gondjaikra bízott korosztálynak. Ez a tény társadalmilag hihetetlenül nagy jelentőségű: gazdasági, szociológiai, mentálhigiéniai szempontból egyaránt. Csak a megfelelő helyen lévő megfelelő ember nyújt optimális munkateljesítményt. Az ilyen emberekben megy végbe a munka humanizációja. Ezekre jellemző az ember és a munka harmóniája, s nem jellemző az idegrendszeri működés zavara.

/Dr. Rókusfalvy, 1969./

Rangsorolt motívumaik tartalmuknál fogva a pályaválasztási érettség irányába mutató tényezők, még akkor is, ha számolunk a sugallt motívumok létével. /L. kérdőív 13. kérdésének alternatívái!/
.....

Nem ismeretlen az a jelenség, hogy a tanítói pályára készülők, s még inkább a tanítói pályán kitartók között egyre inkább csak egy megszállott kisebbség az, amely - noha képességei és képzettsége alapján más területen is könnyen elhelyezkedhetne - tanító marad, mert azt érzi egyetlen igazi hivatásának. Azok, akikben ez a különleges hivatástudat nincs meg, de jó képességűek, önálló kezdeményezésre képesek és készek, és merik vállalni a másokkal való versenyt, inkább más, népszerűbb pályát választanak. A vizsgált I. éves hallgatók pályaválasztási motívumai az adatfelvételkor sejtették hivatástudatukat is.

Az önismeretük végeredményeként kapott kép biztosítéka lehet - tudatos, tervezett személyiségfejlesztés esetén - az eredményes pályamegvalósításnak.

A döntéshez szükséges érettség nem mondható el a pályakövetelmény-ismeret vonatkozásában. Csak egy tudatosabb, differenciáltabb pályakövetelmény-ismeret segíthetné az eredményes pályamegvalósítást! És ennek előzményei a döntés előttre, a felelősséggel teli középiskolai pályaválasztási tanácsadásra kell, hogy visszanyúljanak!

Gyökeres megoldást ugyan csak az igényes profilaxis /Rókusfalvy, 1969./ jelenthet, azaz az ember - pályamegfelelés gyermekkortól történő kialakítása.

Az iskolák egyik legfontosabb társadalmi funkciója a pályaválasztás profilaktikus előkészítésében rejlene. A középiskolai osztályfőnökök tanítványaik személyiségének, elhivatottságának ismeretében adjanak olyan konkrét, jól értékelhető feladatokat, amelyekben egy-egy speciális tanítói személyiség-jegy léte tudatosítható, megerősíthető. Tudatosan irányítsák a pedagógiai fakultáció adta lehetőségeket kihasználva a tanítói pályára készülő fiatalokat! Vallom, hogy sokat tehetne a középiskola a tanítói pálya népszerűsítéséért, ha a tehetséges fiatalokat - köztük nagyobb számban fiúkat is - tudatosan irányítaná a tanítóképzőkbe!

A pályaválasztás iskolai előkészítését végző pedagógusok munkalélektani szempontú felvilágosító tevékenységére is szükség lenne, hogy a pályát választó fiatalok jól ismerjék a választott pálya személyi feltételeit is.

Jegyzet:

Lukács György: Utam Marxhoz. Bp., 1971. Magvető Könyvkiadó 599. 1.

Dr. Rókuefalvy Pál: Pályaválasztás, pályaválasztási érettség. Bp., 1969. Tankönyvkiadó 46-47. 1.

A MÁSODIK ADATGYŰJTÉS ELŐZMÉNYEI

A Kaposvári Tanítóképző Főiskolára felvett valamennyi I. éves hallgató csoportpatronáló tanárával való első találkozásakor /még 1977. szeptemberében, az első csoportülésen/ kézbe kapta - a pályára való tudatos készülés végett - az alább ismertetendő sokszorosított szöveget. A szöveg tanulmányaik idején saját tulajdonuk marad, hogy segítse tudatos önképzésüket, önévelésüket.

A SZOCIALISTA TANÍTÓ SZEMÉLYISÉGE

1. A tanítóképzés célja

Társadalmi fejlődésünk előrehaladása, a szocializmus magasabb szinten való építése, a korunkban kibontakozó tudományos-technikai forradalom egy emberibb élet új távlatait nyitja meg. E fejlődés emberi és társadalmi összefüggései a nevelés társadalmi szerepének növekedését vonják maguk után. Az iskolával szemben támasztott követelmények növekedése pedig - természetesen - a tanítóképzés felelősségét is fokozza, hiszen az emberek sorsának és boldogulásának jövőbeni alakulása nem kismértékben a tanítókon, a pedagógusokon múlik. Azokon a tanítókon is, akik ma és holnap főiskoláinkon készülnek fel leendő hivatásukra.

A szocialista társadalom felépítéséhez szakmájukat magas szinten művelő, önállóan gondolkodó, magukat is továbbképző, a feladatokat fegyelmezetten megoldó szocialista elkötelezettségű tanítókra van szükség. Áldozatkészségük, jó munkájuk nélkül nem lehet a neveléssel és oktatással szemben támasztott társadalmi elvárásokat eredményesen kielégíteni. Ebből kiindulva az 1973-ban megjelent új Tanterv /117/1973. MM sz. utasítás/ a következő tömör megfogalmazásban adja az általános iskolai pedagógusképzés - s ezen belül a tanítóképzés - célját:

"Kommunista világnézetű és erkölcsű, hivatásukat értő és szerető általános iskolai tanítók képzése, akik eredményesen alkalmazható szaktudományi és pedagógiai műveltség birtokában vannak, és az állandóan növekvő ismeretek önálló megszerzésének képességével rendelkeznek."

2. A szocialista tanító személyisége

A tanítóképzés fentebb megfogalmazott célja, valamint társadalmi eszméink és igényeink ismerete alapján plasztikusan rajzolódik ki előttünk a szocialista tanító emberi karaktere és nevelői egyéniségének profilja. Nevelési feladataink konkrétabb meghatározása és a programszerű nevelés azonban a tanítói egyéniség részletesebb elemzését is igényli. A szocialista tanító személyiségjegyei, amelyeket a nevelési programban a tanítóképző intézeti nevelőmunka távlataként jelöltünk meg, az élő-eleven tanító tulajdonságainak rendezett egységét képezik. Az egyes jegyek tudományos megismerése, különösen a tervszerű gyakorlati nevelőmunka megkívánja azonban, hogy ezek külön-külön is számba vehetők, leírhatók legyenek.

Ilyen szemléletmóddal közelítve - nagy általánossággban - azt látjuk, hogy a szocialista tanítói személyiségben sajátosan ötvöződnek /egységet képeznek/ a szocialista embereket általánosan jellemző tulajdonságok és a társadalomban konkrét funkciót betöltő - a 6-10 éves gyermekeket elkötelezettséggel és szakértelemmel nevelő - tanító speciális személyiségvonásai, amelyek rendszerbe szedve a következők:

a/ A szocialista tanító leglényegesebb általános személyiségjegyei:

A személyiségjegyeket programszerűen egyrészt a párt ifjúságpolitikai határozata /amely a korábbi párt és állami dokumentumok megfogalmazásait szintetizálja, ill. a X. és XI. Kongresszus, valamint a KB oktatáspolitikai határozatainak vonatkozó követelményeit készíti elő/, másrészt a személyiségpszichológia tanításai alapján határozhatjuk meg. Mindezek alapján főiskoláinkon nevelkedő-tanuló fiatalokat olyan tanítókká kell alakítanunk, fejlesztenünk, akiknek:

- szocialista öletcöljajik vannak: akiknek a világnézetét és erkölcsöt a marxizmus-leninizmus elmélyült ismerete és meggyőződéses elfogadása határozza meg, akik szocialista módon tudnak élni, gondolkodni és dolgozni;
- akik hazafiak-internacionalisták, s erkölcsösenek tartják mindazt, ami előre viszi a haladás, a szocializmus ügyét, és erkölcsöstenek tekintik mindazt, ami gátolja a népek gazdasági, politikai, szellemi felszabadulását, s készek hazájukat megvédeni;

- általánosan műveltek és szakmailag képzettek, lelkesednek és harcolnak a haladást szolgáló új tudományos, technikai, társadalmi eszmék, elvek megvalósításáért, és ezt a harcot egyesítik az emberiség történetének évezredei alatt felhalmozott anyagi és szellemi értékek továbbfejlesztésével és terjesztésével;
- optimista és harcos emberek, kezdeményezők és példát mutatóan élenjárók, minden képességükkel küzdenek a társadalmi gondok és problémák megoldásáért;
- közéleti, közösségi emberek, vállalják osztályuk, hazájuk örömét és gondját, vállalják a hivatásukkal együttjáró küzdelmet és nehézségeket, s készek a szocialista közösségek védelmére;
- szeretik az életet, tisztelik szüleiket, az idősebbeket és embertársaikat;
- élvezik és szeretik a szépet, a jót a természetben, a társadalomban, a tudományban és a művészetben;
- életük értelmének tartják, hogy maradandót alkossanak;
- készek az önálló továbbfejlődésre, s folyamatos önképzéssel, valamint önneveléssel - beleértve az idegen nyelvtanulás igényét is - a jövő fejlődő igényeinek kielégítésére készülnek fel.

b/ A tanítói munkához szükséges személyiségvonások:

Iskolareform-törvényünk a következőkben foglalja össze a szocialista pedagógus személyiségének a hivatás gyakorlásával

kapcsolatos társadalmi kritériumait.

"Az oktatási intézményekben olyan megfelelő képesítésű oktatók működhetnek, akik világnézeti, erkölcsi, politikai, pedagógiai és szakmai gyakorlat szempontjából egyaránt alkalmasak arra, hogy az ifjúságot szocialista szellemben neveljék, és előkészítsék a gyakorlati életre." /1961. évi III. törvény 27. §./

Szocialista társadalmunkban az iskola, a pedagógusok hatásköre máris jelentősen túlnő az iskola falain, és kiterjed szinte az egész társadalmi életre. Ez fogalmazódott meg korábban az MSZMP VIII. Kongresszusán: "Az új ember formálásában a tanítók, a tanárok a legfontosabb társadalmi tényezők és a párt legjobb harcostársai."

Pártunk legutóbbi, XI. kongresszusának határozata pedig a következő követelményeket tárja elénk: "Fejlődnie kell a nevelők eszmei felkészültségének, felelősségérzetének is, hogy kellően betölthessék hivatásukat az ifjúság szemléletének alakításában, munkára, felelősségtudatra, önzetlenségre és áldozatkészségre nevelésében, a nemes emberi tulajdonságok kifejlesztésében és erősítésében." /V. fejt. 33. pont./

A Központi Bizottság 1972. június 15-1 oktatáspolitikai határozata újból megerősíti a pedagógusok fontos társadalmi szerepét: "A köznevelés döntő tényezője a pedagógus." /II/7. pont./ Aczél György elvtárs zárszavában pedig részletesebben szól a pedagógusokról: "Pártunk, társadalmunk bizalommal van irántuk, és épít munkájukra a jövő nagy feladatainak megoldásában."

Szocialista társadalmunknak a pedagógusokkal szemben támasztott ezen igényeit a pedagógusmunka etikai normáira vonatkozó elképzeléseink kiindulópontjának is tekintjük. A hivatásszerű tevékenység nyelvén konkrétabban megfogalmazva e normák a következők:

- a tanító korunk és társadalmunk igényeit képviseli, mert csak így lehet a társadalom megbízottja, a társadalmi értékek átadója;
- marxista világnézete szilárd, mely a mikroközösség gondolkodásának és cselekvésének meghatározója, motíválója, mert csak így tud nevelni másokat;
- széles körű társadalmi aktivitás jellemzi, autonóm erkölcsi személyiség, felelősséget érez az emberek /elsősorban tanítványainak/ világnézeti-erkölcsi fejlődéséért;
- tanítói munkájának nemcsak egyszerűen ismerője, hanem újrateremtője, ellensége a sablonos munkának, szüntelenül keresi a jobb és eredményesebb pedagógiai gyakorlat útjait;
- tudatosan törekszik általános és szakmai műveltsége gazdagítására, életvitelében és kulturális tevékenységében a szocialista ideológiának megfelelő viselkedést tanúsít;
- fejlett pszichológiai-pedagógiai tapintattal és kulturáltsággal rendelkezik, és képes megoldani a bonyolult emberi és pedagógiai szituációkat.

Ezen etikai normákkal szerves összefüggésben vannak a pedagógus mesterségbeli tudásával kapcsolatos személyiségjegyek, amelyeknek közös alapja a rátermettség, a pedagógiai érdeklődés és a gyermekszeretet, továbbá az elmélyült szakmai tudás, az elméleti és a gyakorlati felkészültség.

A pedagógiai beállítottság megnyilvánulási formái:

- a gyermekekkel szívesen találkozik és foglalkozik;
- szépnek és felemelőnek tartja munkáját;
- lelkiileg kiegyensúlyozott;
- kötelességérzettel, felelősségtudattal, igényességgel rendelkezik;
- állandó pedagógiai aktivitása, tervszerű önképzése;
- bizalom és pedagógiai optimizmus;
- a tapasztalatok kritikus átvétele és felhasználása;
- helyes követelés és a gyermekek egyéniségének tiszteletben tartása;
- pedagógiai tapintat /a nevelési módszerek megválasztása iránti érzék/.

A pedagógiai képességek megnyilvánulási formái:

- a megfigyelőképesség /éles szemű/;
- a képzelet /előrelátás/;
- a megosztott figyelem /körültekintő/;
- szervezési képesség /mobilitás/;
- kezdeményező képesség /aktivitás/;

- a pedagógiai alkotó munka végzésének igénye, kreatív képesség;
- józan megfontoltság és igazságos ítélőképesség;
- helyes önértékelő és kritikai képesség a pedagógiai munkában és a közéletben;
- az indulatokon való uralkodás képessége /tud uralkodni hangján, arcjátékán, hangulatán/;
- képes magatartásával, mozdulataival nevelni, a gyermekekkel tréfálkozni, vidulni.

A tanítói munka mindezekén túl speciális személyiségjegyek kifejlesztését is igényli, hiszen a kisiskolás gyermekkel való foglalkozás különleges adottságot és képességeket kíván, amelyeknek alapja a 6-10 éves korú gyermekek fiziológiai és pszichikai fejlődéstörvényeinek, a gyermek szociális kapcsolat-teremtő képességének, valamint a gyermekközösségek mozgástörvényeinek ismerete. Ezen a bázison fejlődnek ki a tanítóban azok a tulajdonságok, és jut azoknak az eszközöknek a birtokába, amelyek segítségével a kisiskoláskorú gyermek tevékenységét és a gyermek fejlődéséhez szükséges hatásrendszert szabályozni tudja. Ezek a következők:

- fejlett kommunikatív képesség; különösebb erőfeszítés nélkül képes gondolatait, mondanivalóját úgy megfogalmazni /informálni/, hogy a kisiskolások mindig megértsék;
- kiejtése tiszta /tökéletes artikuláció/;

- íráskészsége mintaszerű;
- egyszerű, gyors rajzi kifejezőképességgel rendelkezik;
- jó rögtönző képességű;
- rendelkezik azokkal a képességekkel, amelyek a gyermek és gyermekközösségek közvetlen és közvetett irányításához szükségesek;
- potenciálisan rendelkezik a kisebb gyermekek neveléséhez szükséges fokozottabb odaadással, tapintattal, türelemmel és gyengédebb szeretettel;
- képes részt venni a gyermekek játékaiban, és tud a gyermekekkel együtt énekelni, menetelni.

A tanító speciális személyiségjegyei csakis az egész személyiséget érő pedagógiai hatásrendszerben fejlődhetnek ki. Az egyes jegyek tételes felsorolása csupán azt a célt szolgálja, hogy a hallgatókra gyakorolt általános hatásokkal együtt mindig gondolunk és törekszünk a speciális személyiségjegyek kialakításának lehetőségére.

A tanító közéleti szerepe, szükségszerűen differenciált iskolán kívüli tevékenysége szintén jó néhány fontos személyiségvonás kialakítását igényli. Ilyennek tekintjük a következőket:

- intenzív érdeklődés szociális közössége és a dolgozók egyéni problémái iránt;
- közéleti tevékenységét pedagógiai ihletettség és tartalom, igényesség és szerénység jellemzi;

- nagy gonddal és odaadással fáradozik az iskola és a szülői ház nevelő munkája harmóniájának megteremtéséért;
- tiszteli és becsüli szociális közössége lakóit, vezetőit, osztozik örömeikben és gondjaikban, s önzetlenül közreműködik a helyi politikai-közületi feladatok megoldásában;
- jártas a közművelődés valamelyik ágában.

A felsorolt személyiségjegyek és normák természetesen nem merítik ki a tanítóval szemben joggal felállított valamennyi társadalmi követelményt. Sőt: ezek a tulajdonságok sem lehetnek meg minden tanítóban egyforma minőségben, még kevésbé lehet kialakításuk teljes és befejezett a képzés végére. A főiskolai nevelés során azonban meg lehet és meg is kell oldani ezek kialakítását olyan mértékben, hogy céltudatos, következetes önművelés, önnevelés útján minden egészséges tanítóban kifejlődhessenek azok az általános emberi és speciális tanítói személyiségjegyek, amelyek az eredményes nevelő-oktató munka nélkülözhetetlen feltételei.

/Megjegyzés: A sokszorosított szöveg kivonat "A tanítóképző főiskolák nevelési programja"-ból. = Az általános iskolai és az óvodai pedagógusképzés nevelési programjai. Kecskemét, 1976. 140 l./

Hogy a főiskolán folyó oktatás-nevelés-képzés során a vizsgált I. éves tanítójelöltek pályaválasztási motívumait működő állapotba hozzuk, a motiváló ráhatás egységes tervezése

végzett a tanítóképző főiskola szakszervezeti bizottsága kezdeményezésére még 1978 áprilisában összoktatói értekezéslet témája volt jelen dolgozat egyik fejezete: "Az I. éves tanítójelöltek pályaválasztási motívumainak, önismeretének, pályakövetelmény-ismeretének elemzése" címen. Az értekezésleten ugyan határozati javaslat nem született a vizsgálati eredmények pedagógiai hasznosításáról, ám az I. éves csoportpatronáló tanárok egy része a csoportjukba tartozó hallgatók alaposabb pedagógiai megismerése végett elkérte felhasználásra a vizsgálati anyagot.

A MÁSODIK ADATGYŰJTÉS KÖRÜLMÉNYEI

1979 februárjáig éppen három féléve telt el a Kaposvári Tanítóképző Főiskolán azoknak a tanítójelölteknek, akiknek pályaválasztási motívumait a pályára készülési első napján, 1977 szeptemberében próbáltam feltérképezni. Annak felderítésére, hogy pályaválasztási motívumaik közül melyek váltak működőképessé, 1979 februárjában egy újabb kérdőív megválaszolására kértem az akkor már II. éves tanítójelölteket. Kíváncsi voltam arra, hogy az egyes tanult hajtóerők, illetve az általuk motivált magatartás tartósan fennáll-e, valamint arra is, hogy mely motívumok voltak az elmúlt másfél év alatt kiolthatók.

Az alább ismertetendő kérdőív kitöltésére tanulmányi csoportonként /1-8./ a hallgatói csoportvezetők közvetítésével kértem meg a II. éveseket. A kérdések megválaszolását nem a főiskolán, nem is tanári felügyelet mellett vártam. A válaszadás befejezésére, illetve a kérdőívek összegyűjtésére két hetet kértem a hallgatóktól.

A MÁSODIK KÉRDŐÍV

Tisztelt II. éves hallgató!

Sikeres felvételi vizsga és a főiskolán eltöltött sikeres 3 félév után Önben - feltételezzük - erősen él a tanítónak lenni szándéka. Az elmúlt tanév kezdetén már arról tájékozód-

tunk, hogy pályaválasztáskor miért éppen a tanítói pályát részesítette előnyben.

Most azt szeretnénk megtudni, pályamegvalósítását milyen belső indítékok segítik, vagy akadályozzák.

Ezért arra kérjük, a kérdőív valamennyi kérdésére szíveskedjék reális választ adni!

Válaszaikat köszönjük.

K É R D Ő Í V

Név: _____ Csoport: _____

1. Bizonyára érdekli, hogy az 1977 szeptemberében kitöltött kérdőív 13. kérdésére - "Miért éppen a tanítói pályát választja élethivatásul?" - adott válaszok statisztikai feldolgozása után milyen következtetésre jutottunk. Az általunk felsorolt okok közül fontosságuknak megfelelően akkor az alábbiakat rangsorolták:

- I. Szeretném kedvességgel, barátságossággal felkelteni a tanulási érdeklődést a kisgyermekekben!
- II. Úgy vélem, önértékeset ezen a pályán tudom leginkább hasznosítani.
- III. Vonz a pályán a folytonos tanulás, önképzés követelménye és lehetősége.

IV. Úgy gondolom, melegséggel, személyes figyelemmel

is tudom elégíteni a kisgyermeknek függőségi igényét.

V. Szeretném a tanulók iskolai szorongását megszüntetni!

VI. Kíváncsi vagyok, intellektuálisan mire képesek a
6-10 éves tanulók.

VII. Tetszik az alkotó pedagógiai szabadság lehetősége.

Szeretnénk, ha őszintén válaszolna arra, hogy az 1977. szeptemberében rangsorolt készítősek mennyire segítik Önt azóta is a pálya megvalósításában! A válaszadást a következőképpen végezze:

- a/ ha nagyon segíti valamelyik, akkor egyest írjon a megfelelő római szám elé;
- b/ ha segíti, akkor kettest;
- c/ ha nem segíti, akkor hármast!

2. Az eltelt másfél év alatt jelentkezett-e valamiféle újabb készítős Önben a sikeres pályamegvalósításra?

a/ igen

b/ nem

3. Ha válasza az igen volt, a vonalon fogalmazza meg azt, vagy azokat! /Ha válaszadásra nem elég az itt megjelölt hely, a lap hátoldalán folytathatja válaszát./

4. Foglalkozott-e főiskolai tanulmányai alatt azzal a gondolattal, hogy pályát módosít?

a/ igen

b/ nem

9. Mi a véleménye, a jelenlegi II. évesek többségét jellemzik-e a következő megállapítások? Ha a többségét jellemzik, J betűt; ha nem jellemzik, NJ-t írjon a vonalra! Ha több J betűt is ír, rangsorolja azokat!

— a/ Azért akarnak tanítók lenni, mert a tanárképző főiskolákon eséllyel nem tanulhatnának.

— b/ Azért akarnak tanítók lenni, mert rövid időn belül okleveles foglalkozással szeretnének rendelkezni.

— c/ ..., mert ezen a pályán lehetnek majd a leghasznosabb tagjai a társadalomnak.

— d/ ..., mert úgy gondolják, hogy ezen a pályán lesz a leggyorsabb egyéni érvényesülésük.

— e/ ..., mert ezen a pályán lesz a leghosszabb a fizetett szabadság.

— f/ ..., mert az oklevél megszerzése után a szakkollégiumi tárgyukból tanárképző főiskolán szakosodhatnak, és tanárként dolgozhatnak majd tovább.

10. Van-e az Ön családjában pedagógus?

Ha válasza a van, húzza alá a megfelelő nevet!

a/ nincs

b/ van: szüleim, nagyszüleim, csak az

édesanyám, csak az édesapám,

csak a nagyanyám, csak a nagy-

apám, testvéreim, egyik testvérem,

férjem, feleségem; _____

11. Az eltelt három félév sikerei, kudarcai alapján hogyan látja, középiskolai osztályfőnöke megtett-e mindent annak érdekében, hogy Ön a legmegfelelőbb pályát válassza?

Ha válasza a nem lesz, húzza alá a felsorolt válaszok közül azt, vagy azokat, amelyek volt osztályfőnöke pályaválasztást megelőző munkáját jellemezték!

a/ igen

b/ nem, mert:

I. Nem ismerte eléggé tanítványai képességeit.

II. Semmiféle pályára sem készített fel.

III. Magunkra hagyott pályaválasztási döntésünkben.

IV. Más pályát ajánlott, ...

V. Nem minden tanuló sorsa érdekelte.

VI. Csak a tanítással foglalkozott, a pályára neveléssel nem.

VII. A pályaválasztással nem konkrétan foglalkozott.

VIII. Nem adott megfelelő tájékoztatást a különféle pályák követelményeiről.

IX. Csak pályát tanácsolt, indoklás nélkül.

12. A tanítói pályára készülés másfél éve alatt különböző tárgyakban alapozták meg szaktudományi és pedagógiai műveltségüket. Ön hogyan látja, a pálya sikeres megvalósításához mely tárgyak adták a legtöbbet?

a/ politikai gazdaságtan

g/ fejlődépszichológia

b/ filozófia

h/ pedagógiai pszichológia

c/ logika

i/ irodalom

d/ oktatáselmélet /didaktika/

j/ nyelvtan - nyelvművelés

e/ neveléselmélet

k/ beszédművelés

f/ általános pszichológia

l/ orosz nyelv

m/ matematika	p/ matematika-tantárgypedagógia
n/ természetismeret	r/ gyakorlati képzés
o/ oktatástechnológia	s/ szakkollégiumi tárgyaim:
ö/ anyanyelv-tantárgypedagógia
t/	

A válaszadást a következőképpen végezze: az alábbi állítások vízszintes egyenesére írja azoknak a tárgyaknak a betűjelét, amelyek Önre nézve az állítást igazzá teszik!

1. A pálya sikeres megvalósításához eddig a legtöbbet adta

2. Szerettem a _____

más tantárgyak mellett.

3. Közömbös voltam a _____

_____ iránt.

4. Nem szerettem a _____

5. Legkevesbé a _____

szerettem eddig.

A pályamegvalósítási motívumokkal kapcsolatos adatgyűjtés időpontját azért a 3. félév zárása utánra terveztem, mert a vizsgált tanítójelöltek nemcsak a pedagógiai műveltségüket megalapozó tárgyakból - oktatáselmélet, neveléselmélet, általános pszichológia, fejlődépszichológia, pedagógiai pszichológia, anyanyelv- és matematika-tantárgypedagógia - rendelkeztek intézményes keretek között szerzett körülhatárolható műveltséggel, hanem dialektikus materialista világnézetük megszerzésében is bejárták már a főiskolán a "fél utat".

/Politikai gazdaságtanból kollokviummal zárták a 2. félévet, filozófiából pedig a 4. félév végén fogják tudásukat kollokviumi érdemjeggyel értékelni. / Az adatgyűjtés időpontjának megválasztásában még az is befolyásolt, hogy a II. éves tanítójelöltek a 3. félév alatt az alsó tagozaton folyó tartalmi munkába hospitálások és csoport előtti tanítások keretében bele is "kóstolhattak."

A MINTÁBAN BEKÖVETKEZETT VÁLTOZÁSOK AZ 1977-ES - KIINDULÓ ÁLLAPOTHoz - VISZONYITVA

1977 szeptemberében 195 elsőéves tanítójelölt pályaválasztási motívumait sikerült megismernem. 1979 februárjáig - a második adatgyűjtés időpontjáig - 27-tel kevesebb lett a nappali tagozaton tanuló II. évesek száma. 11 hallgató a II. évet levelező tagozaton folytatja, belőlük 1 fiúhallgató. 1 fiúhallgató pedig a Kaposvári Tanítóképző Főiskola Szekszárdi Kihelyezett Tagozatán tanul tovább. 1 újabb fiúhallgató egy tanév kihagyása után kezdi majd a II. évet a főiskolán. 3 leányhallgató más - nem pedagógusképző - intézményben kezdte el tanulmányait. I. éves korukban kitöltött kérdőívük áttekintésekor feltűnt, hogy mindhárman hiányosan töltötték ki a pályamotívumokkal kapcsolatos kérdést, egyetlen választ jelöltek: "Ismerem a tanítóképző főiskolák felvételi és képzési követelményeit. Úgy érzem, azoknak megfelelek." Mindhárom esetben a szülők egyetemet végeztek, feltételezhető, hogy az 1 éves "kényszerpálya" csak arra szolgált, hogy készüljenek a szülők

elvárásának és saját vágyaiknak megfelelő felsőoktatási intézményekben való felvételire. Ez a jelenség is felhívja a figyelmet felvételi rendszerünk egyik fogyatékosására: csak intellektuális felkészültség szempontjából vizsgálja a felvételt kérő fiatalokat. 4 hallgató /2 fiú - 2 leány/ tanulmányi okokból kimaradt, munkába állt. Sorsukról nem tudunk. 7 hallgató viszont újból I. éves lett - ismételnék -, belőlük 2 fiú. Valamennyi ismétlő nem közvetlenül az érettségi évében kezdte főiskolai tanulmányait, indulási hátrányuk valóság lett.

Optimális esetben 168 másodéves tanítójelölt pályamegvalósítási motívumait ismerhettem volna meg, mivel a nappali tagozat létszáma 168-ra csökkent. Hogy ezzel szemben a jellemezhető II. éves minta csak 133 hallgatóból áll /14 fiú- és 119 leányhallgató/ - ez a nappali tagozaton tanuló II. évfolyam 79 %-a -, annak oka abban is kereshető, hogy az írásos ankét nem szervezett keretek közt, nem tanári felügyelet mellett folyt, így aztán a "kötelező jelleg" kiiktatásával az értékelhető kérdőívek száma is csökkent.

TANULMÁNYI EREDMÉNYEK

A TANÍTÓI HIVATÁST MEGALAPOZÓ TÁRGYAKBAN

A választott életpálya iránti mély érdeklődés felkeltését, valamint a választott hivatáshoz szükséges értelmi, gyakorlati, erkölcsi jegyek kialakítását - elsősorban - az oktatáselmélet, az általános pszichológia, a fejlődépszichológia, a pedagógiai pszichológia, a neveléselmélet, az anyanyelv- és a matematika-tantárgypedagógia oktatóinak kellett az első három félévben

szervezett keretek között elvégezniük. A 133 válaszoló II. éves tanítójelölt érdemjeggyel jellemezhető teljesítménye az alábbiak szerint alakult az említett tárgyakban:

I. félév:

A tárgy neve:	jeles	jó	közepes	elégs.	össz.	átlag
Oktatás-elmélet	36	51	32	14	133	3,40
általános pszich.-a	26	35	42	30	133	2,53

II. félév:

A tárgy neve:	jeles	jó	közepes	elégs.	össz.	átlag
oktatás-elmélet	47	72	13	1	133	4,24

III. félév:

A tárgy neve:	jeles	jó	közepes	elégs.	össz.	átlag
nevelés-elmélet	25	54	44	10	133	3,71
fejlődés- és ped.psz.	24	37	44	28	133	3,43
anyanyelv-tantárgyp.	13	51	48	21	133	3,42
matematika-tantárgyp.	11	39	45	38	133	3,17

A pedagógiai és pszichológiai tárgyakban elért eredmények alapján a tárgyak rangsora a következő:

1. oktatáselmélet /II. félévi eredmények alapján/;
2. neveléselmélet;
3. fejlődés- és pedagógiai pszichológia;
4. anyanyelv- tantárgypedagógia;
5. oktatáselmélet /az I.félévi eredmények alapján/;
6. matematika- tantárgypedagógia;
7. általános pszichológia.

Ha az egyes tárgyakban elért eredmények alapján felállított rangsort összehasonlítjuk a hallgatók értékelő attitűdjeivel /L. kérdőív 12. kérdése!/, akkor ezt a csökkenő nagyságú sorrendet kapjuk:

A tanítói pályára készülés közben a legtöbb késztetést kapták a pálya megvalósítására, és ezért a legértékesebb tárgynak tekintették:

- a/ az általános pszichológiát, majd sorrendben a következő tárgyakat:
- b/ gyakorlati képzést;
- c/ neveléselméletet és fejlődépszichológiát;
- d/ oktatáselméletet;
- e/ anyanyelv- tantárgypedagógiát;
- f/ pedagógiai pszichológiát;
- g/ matematika- tantárgypedagógiát.

Az egyes tárgyakban elért jó, vagy rossz eredményeik nem befolyásolták értékelő magatartásukat. /Ugyanez nem mondható el az egyes tárgyakat oktatókkal kialakult kapcsolatukról./

A PÁLYAMEGVALÓSÍTÁST TOVÁBBRA IS SEGÍTŐ MOTÍVUMOK

A 3. félév befejezése után kitöltött kérdőív 1. kérdésére adott válaszok statisztikai feldolgozásának megkönnyítése végett a választott motívumokat egy 3 fokú skála mentén rendeztem el aszerint, hogyan alakult sorrendjük. A hallgatók által arab 1-sel ellátott motívum, vagy motívumok 3 pontot, az arab 2-sel ellátottak 2 pontot és az arab 3-sal ellátott motívumok 1 pontot kaptak. /Ez utóbbiak voltak az elutasított motívumok./

Csoportonként melyek is voltak azok a motívumok, amelyek a pályamegvalósítást továbbra is segítik? /Megjegyzés: a táblázatok fejlécében a nagy ABC betűinek jelentése az alábbi:

A = Az I. évben rangsorolt motívumok betűjelei.

B = A 3. félév utáni választások száma a "nagyon segíti" kategóriában.

C = A választások alapján kapott pontszám.

D = A 3. félév utáni választások száma a "segíti" kategóriában.

E = A választások alapján kapott pontszám.

F = A "B" alatti választások összege.

G = A "C" alatti pontszámok összege.

H = A "D" alatti választások összege.

I = Az "E" alatti pontszámok összege./

A pályamegvalósításban szerepet játszó motívumok választásainak száma
és a választások alapján kapott pontszámok

A	II/1 n = 20					II/2 n = 11					II/3 n = 18					II/4 n = 18					I		
	B	C	D	E	F	B	C	D	E	F	B	C	D	E	F	G	H						
k	17	51	3	6		10	30	2	4		15	45	2	4		12	36	6	12	54	162	13	26
n	3	9	12	24		3	9	7	14		7	21	7	14		9	27	8	16	22	66	34	68
i	1	3	14	28		1	3	9	18		2	6	9	18		6	18	10	20	10	30	42	84
j	3	9	7	14		1	3	5	10		4	12	11	22		5	13	11	22	13	39	34	68
m	5	15	7	14		2	6	3	6		4	12	8	16		7	21	9	18	18	54	27	54
l	3	9	9	18		1	3	5	10		3	9	10	20		5	15	12	24	12	36	36	72
p	3	9	6	12		2	6	7	14		3	9	11	22		6	18	11	22	14	42	35	70

A	II/5 n = 21					II/6 n = 13					II/7 n = 14					II/8 n = 18					I	
	B	C	D	E		B	C	D	E		B	C	D	E		B	C	D	E			F
k	14	42	6	12		9	27	4	8		9	27	4	8		12	36	6	12	44	132	40
n	5	15	15	30		8	24	5	10		5	15	8	16		16	18	8	16	27	81	72
i	8	24	7	14		8	24	5	10		4	12	8	16		16	3	12	24	21	63	64
j	9	27	11	22		2	6	9	18		4	12	7	14		20	9	10	20	18	54	74
m	9	27	9	18		2	6	11	22		3	9	8	16		28	6	14	28	16	48	84
l	3	9	16	32		2	6	11	22		2	6	7	14		26	6	13	26	9	27	94
p	7	21	13	26		5	15	7	14		7	21	4	8		16	18	8	16	25	75	64

Ha a fenti táblák C + E jelzésű soraiban található pontszámokat összegezzük, a pályaválasztási motívumok rangsorától eltérő rangsorhoz jutunk. Három vonatkozásban fedezhető csak fel azonosság a pályaválasztási és pályamegvalósítási motívumok között: a "k" és az "n" jelzésű motívumok az eltelt másfél év alatt is megtartották primátusukat, ugyanis a pályamegvalósításnak is vezérmotívumai maradtak, valamint megőrizte V. helyét az "m" jelzésű motívum.

A pályamegvalósítást továbbra is segítő motívumok rangsora a következőképpen alakult:

I. helyen maradt a "k" jelzésű motívum:

"Szeretném kedvességgel, barátságossággal felkelteni a tanulási érdeklődést a kisgyermekekben." /Pontszáma: 360./

II. helyen maradt az "n" jelzésű: "Úgy vélem, önértéket ezen a pályán tudom leginkább hasznosítani." /Pontszáma: 287./

III. helyre felkerült a "p" jelzésű: "Tetszik az alkotó pedagógiai szabadság lehetősége." /Pontszáma: 251./

IV. helyre "csúszott" /a pályaválasztási motívumok rangsorához viszonyítottan eggyel lejjebb/ az "i" jelzésű: "Vonz a pályán a folytonos tanulás, önképzés lehetősége és követelménye." /Pontszáma: 241./

V. helyen maradt az "m" jelzésű: "Szeretném a tanulók iskolai szorongását megszüntetni!" /Pontszáma: 240./

VI. helyre "csúszott" a "j" jelzésű: "Úgy gondolom, melegséggel, személyes figyelemmel ki tudom elégíteni a kisgyermeknek függőségi igényét." /Pontszáma: 235./

VII. helyre "csúszott" az "l" jelzésű: "Kíváncsi vagyok, intellektuálisan mire képesek a 6-10 éves tanulók." /Pontszáma: 229./

A 133 válaszoló II. éves pályaválasztási döntését első három helyen befolyásoló motívumok és a pályamegvalósítást továbbra is nagyon segítő és segítő motívumok tekintetében 87 %-os az egybeesés. /116 hallgató kérdőívén található adatokra vonatkozik ez a megállapítás./

A PÁLYAMEGVALÓSÍTÁST NEM SEGÍTŐ MOTÍVUMOK

A válaszoló hallgatók 20 %-a /27 fő/ vallotta, hogy pályamegvalósításában közömbös motívum az "i" /"Vonz a pályán a folytonos tanulás, önképzés lehetősége és követelménye."/, a "j" /"Úgy gondolom, melegséggel, személyes figyelemmel ki tudom elégíteni a kisgyermeknek függőségi igényét."/ és az "m" jelzésű /"Szeretném a tanulók iskolai szorongását megszüntetni!"/.

Másik 19 % /25 fő/ úgy nyilatkozott, hogy az "l" jelzésű motívum /"Kíváncsi vagyok, intellektuálisan mire képesek a 6-10 éves tanulók."/ eddig nem vált életcéljává.

15 %-ukra /20 fő/ vonatkozik az a megállapítás, hogy a "p" jelzésű motívum /"Tetszik az alkotó pedagógiai szabadság lehetősége."/ nem alakult át a pályamegvalósítást ösztönző hajtóerővé.

A II. évesek 11 %-a /15 fő/ pedig úgy jellemezte önmagát, hogy az "n" jelzésű motívummal szemben /"Úgy vélem, önértékemet ezen a pályán tudom leginkább hasznosítani."/ közömbös.

Az elutasított motívumok nagyság szerinti emelkedő sorrendje /n, p, l, i, j, m/ és a pályamegvalósítást továbbra is segítő motívumok csökkenő rangsora /n, p, i, m, j, l/ között az 1-2., valamint az 5. hely tekintetében egybeesés figyelhető meg. A pályaválasztás és a pályamegvalósítás vezérmotívumát, a "k" jelzésűt /"Szeretném kedvességgel, barátságossággal felkelteni a tanulási érdeklődést a kisgyermekekben!"/ egyetlen hallgató sem utasította el. Ez az adat is bizonyítja, hogy a pályamegvalósításban autonommá vált, életcélként funkcionál a rangsor első motívuma.

A PÁLYAMEGVALÓSÍTÁST SEGÍTŐ ÚJABB MOTÍVUMOK

ELEMZÉSE

A tanítóképző főiskolán eltelt másfél év alatt a hallgatók 42 %-ának /56 fő/ pályamegvalósítását újabb motívumok is irányítják. A legnépesebb azok tábora, akik úgy válaszoltak, hogy a 2 hetes ciklusos tanítás és a csoport előtti tanítás adta az újabb késztetést arra, hogy a tanítói oklevél megszerzéséért még több erőfeszítést tegyenek. Éppen 31-en

válaszoltak az említett indoklással a kérdőív 3. kérdésére, ez a 2. kérdésre igenlő választ adók 55 %-a. Elsősorban a hivatás gyakorlásából eredő funkcióöröm vált újabb késztetés-
sé esetükben. Indoklásaikból néhány álljon itt példaként:

"A 2 hetes tanítási gyakorlat alatt nagyon jól éreztem magam a gyerekek között. Kár, hogy II. éves koromban nincs több lehetőségem a folyamatos tanításra." /A II/1-es csoport egyik hallgatónője adta a választ./

"A hospitálások és a tanítási gyakorlatok tapasztalatai arra készítetnek, hogy a tanulókkal majd jó közösséget alakítsak ki, de nem felülről irányítva." /A II/1-es csoport egyik hallgatónőjének válasza./

"Megszerettek a tanítási gyakorlaton a gyerekek." /A II/2-es csoport egyik hallgatónőjének válasza./

"A 2 hetes tanítási gyakorlaton jó kapcsolatom alakult ki a gyerekekkel. Megszűnt a gátlásosságom." /A II/3-as csoport egyik hallgatónőjének válasza./

"A 2 hetes tanítási gyakorlat alatt nagy ragaszkodást, szeretetet tapasztaltam a gyerekek részéről." /A II/5-ös csoport egyik hallgatónőjének válasza./

A 31 válasz tartalmában közel azonos, csak nyelvi formájában tér el. Valamennyi a tanítási gyakorlatok előkelő helyét bizonyítja a hivatásra nevelésben. A motívumok tartalmazták a jelöltek igényét a tanítványoktól érkező szeretetre, valamint a gondjaikra bízott tanulócsoporthoz érzett felelősséget is.

A pályamegvalósítást segítő újabb motívumok a tantárgypedagógiák tanulása közben alakultak ki a hallgatók 21 %-ánál /12 fő/. Indoklásaik közül néhány legjellemzőbb a következő tartalmakat hordozta:

"A tantárgypedagógiák tanulása közben megismertük az új reformtanterv érdeklődést kielégítő tananyagát, a kreativitást serkentő módszereit. Jó dolog lesz ilyen tantervből tanítani!" /A II/1-es csoport egyik hallgatónője válaszolta./

"A tantárgypedagógiák oktatása közben értettem meg az elmélet és gyakorlat egységét. Az ott megismert tudatossággal szeretném majd végezni tanítói munkámat." /A II/6-os csoport egyik hallgatónője válaszolta./

"A tantárgypedagógiák oktatása konkrét útmutatással szolgált a gyermekek megtanítására, tanulásuk segítésére." /A II/6-os csoport egyik hallgatónője válaszolta./

A pálya társadalmi fontosságának beláttatását a pedagógiai és pszichológiai tárgyak oktatói elvégezték, ugyanis a pályamegvalósítást segítő újabb motívumok nyelvi formája erre enged következtetni. A hallgatók 23 %-a /13 fő/ újabb motívumai ismertetésekor a következőket írta:

"A pedagógiai és pszichológiai tárgyak tanulása közben bebizonyosodott, hogy legnagyobb részt a pedagógusokon múlik, milyen lesz a következő nemzedék, és ez a nemzedék mennyit fog tenni társadalmunkért, a haladásért. Azt is bebizonyította a tárgyak ismeretanyaga, milyen izgalmas,

érdekes a kisgyermeki személyiség, s milyen jelentősen változtatja meg a nevelés a kisgyermeket." /A II/1-es csoport egyik nőhallgatója válaszolta./

"Szeretném minél alaposabban megismerni a gyermeki személyiséget, felismerni minél több lehetőségét, amellyel sokoldalúvá fejleszthető, nevelhető." /A II/1-es csoport egyik hallgatónője válaszolta./

A fentiekhez hasonlóan válaszoló 13 hallgató pályamegvalósítási motívuma mélyén a nevelés személyiséget fejlesztő, változtató, alakító szerepének felismerése húzódik. A hallgatók szemléletében az oktatás és nevelés még nem egységben jelentkezik. Magyarázza ezt az a tény is, hogy a tanítói munka napi gyakorlatára felkészítő főiskolai tárgy is a tanítási gyakorlat nevet viseli. Valamint még az a jelenség is, hogy a 3.félévben elkezdődő tanítási gyakorlatokon még abban próbálják elsősorban erejüket, hogy sikerül-e a tanulók ismeretszerzési folyamatát helyesen tervezniük, helyesen irányítaniuk, ellenőrizniük, valamint képesek-e a kisiskolások meglévő ismereteinek alkalmaztatását is helyesen tervezni, irányítani. Abban még nem eléggé felkészültek, hogy az oktatás tartalmi vonatkozásain túlmutató nevelési helyzetekben is feltalálják magukat.

Az eltelt másfél év alatt - ha hinni lehet a kérdőíveken található válaszoknak - nem jelentkezett újabb készítés a pálya megvalósítására a hallgatók 58 %-ának /57 fő/. Magas ez a szám! Esetükben teljesen nyomtalanul múlt el a 3 félév?

A megszerzett ismeretanyag tartalmánál fogva csak a pályaválasztáskor már meglévő motivumokat erősítette? Vagy előállhatott az a helyzet, hogy egyfajta szellemi restség miatt hagyták üresen a kérdőív 3. kérdését! A könnyebb ellenállás irányába mentek el, amikor a 2. kérdésre nemleges választ adtak? Azt hiszem, ez utóbbi kérdésre nem merész az "igen" válasz. Félévzárás után, fáradtan láttak hozzá a kérdőívek megválaszolásához. Egyszerűbb volt egy vonalat húzni, mint szabatosan megfogalmazni a kérdésre adható tartalmaikat.

A MINTA JELLEMZÉSE A PÁLYAMÓDOSÍTÁS GONDOLATA SZEMPONTJÁBÓL

A helyes pályaválasztási döntés nagyon erősnek bizonyult a vizsgált II. évesek esetében, mert a válaszoló hallgatóknak csupán 8 %-a /10 fő/ foglalkozott a 3 félév alatt a pályamódosítás gondolatával. Milyen okok is húzódnak a pályamódosítás gondolata mögött?

a/ a tanítóképző főiskola gyakorlati képzési követelményeinek való nehéz megfelelés /1 fő/;

b/ a pályára való alkalmatlanság:

^b₁/ a türelem és a gyermekszeretet hiánya miatt
/1 fő/;

^b₂/ a határozottság és a dönteni tudás hiánya miatt
/1 fő/;

I. éves korukban a pályakövetelményekkel végzett önjellemzéskor a 7. helyre /tehát utolsóra/ tették a

türelmet, a szervező készséget pedig a nem birtokolt pályakövetelmények közé sorolták. Feltéhető, hogy a tanítási gyakorlatokon hívhatták fel figyelmüket az indoklásukban említett pályakövetelmények hiányára.

c/ egyéb:

- °1/ a 10-14 éves korosztállyal könnyedebben tudna kapcsolatot teremteni /1 fő/;
- °2/ perspektivikusan középiskolai tanárnak készül /1 fő/;
- °3/ korábban zongoratanárnak készült, de lemondott erről a tervéről /1 fő/;
- °4/ majd az oklevél megszerzése után tanárképző főiskolán szeretne szakosodni /2 fő/;
- °5/ a szakvezetővel kialakult nem optimális kapcsolat /2 fő/.

A SIKERES PÁLYAMEGVALÓSÍTÁST SEGÍTŐ PÁLYAKÖVETELMÉNYEK

A hallgatók 74 %-a /99 fő/ vallotta, hogy rendelkezik a hivatáshoz nélkülözhetetlen, feltétel jellegű követelménnyel, a gyermekszeretettel. Előfordulhat, hogy a gyermekszeretetről számot nem adó II. évesek evidenciának veszik e követelményt, ezért meg sem említik.

A türelem - mint pályakövetelmény - a jelöltek 29 %-ának /39 fő/ sajátja. A könnyed kapcsolatteremtő képesség 18 %-ukat /24 fő/ jellemzi. A megbízható elméleti tudás 17 %-ukat

/22 fő/. A hivatástudattal és az önművelés igényével mind-
össze 11 %-uk /15 fő/ rendelkezik.

A jelöltek által a továbbiakban felsorolt - birtokolt -
pályakövetelmények 15-nél kevesebb hallgatót érintenek csak.
A teljesség kedvéért ismertetve ezek a következők: /A záró-
jelben lévő szám azt jelenti, hány hallgató tartja saját-
jának/ szervezőképesség /14/; kiegyensúlyozottság /14/; meg-
osztott figyelem /10/; pedagógiai tapintat /10/; dialektikus
materialista világnézet /10/; pályaszeretet /10/; pedagógiai
optimizmus /9/; objektivitás /7/; pedagógiai problémamegoldó
képesség /6/; sokoldalú érdeklődés /5/; fejlett kommunikációs
képesség /5/; igényesség /5/; pedagógiai feladattudat /4/;
a gyermeki személyiség ismerete /3/; a gyermeki személyiség
tisztelete /2/.

Ha arra gondolunk, hogy pedagógiai pszichológiából szer-
vezett keretek közt meg kellett ismerkedniök a hivatás gyakor-
lásához szükséges speciális követelményekkel, valamint a pá-
lyára készülés tudatosságának biztosítása végett a tanítói
személyiséggel kapcsolatos legfontosabb tudnivalókat sokszo-
rosítva - még I. éves korukban - kézbe kapták, a 6. kérdés
kapcsán megismert jelenség okainak keresésekor nagy a való-
színűsége a pályakövetelmények tételes ismerete hiányának.
Ez utóbbi állítás igazságát bizonyítja az az adat is, amely
a hallgatók 11 %-ára /15 fő/ vonatkozik: egyetlen pálya-
követelményt sem soroltak fel a 6. kérdés kapcsán. Az is igaz,
hogy sokkal megbízhatóbb adatokat szerezhettem volna, ha
minden II. éves tanítójelöltet pedagógiai tevékenység végzése
közben figyelek meg, mert akkor a pálya gyakorlásához szük-

séges és meglévő személyiségjegyeket természetes közegükben, tanítás közben gyűjthettem volna össze. Nem biztos, hogy a pályakövetelmények tételes ismeretének hiánya valóságos hiányként van jelen a vizsgált II. éveseknél!

A PÁLYAALKALMATLANSÁGOT EREDMÉNYEZŐ SZEMÉLYISÉG- TULAJDONSÁGOK

A kérdőív 7-8. kérdésére amiatt kerestem a választ, hogy megismerjem, mely tulajdonságok megléte esetén kérdőjelezik meg társaik pályára való alkalmasságát a II. éves jelöltek. /Az adatok feldolgozásakor egy érdekes jelenségre figyeltem fel. A 8. kérdés utasításában a hallgatók jelentős része javított. Áthúzta az egyes számú "van" igealakot, és fölé írta a "vannak"-ot./

A jelzett kérdésre 92 hallgató, a válaszolók 69 %-a adta az "igen" választ. A pályára való alkalmatlanságban első helyre került a következő indoklás: emberileg nem lehet a 6-10 évesek modellje /46 hallgató válaszolta/.

Előfordulási gyakorisága alapján második helyen szerepelt: az elméleti és a gyakorlati felkészültség hiánya /42 hallgató válaszolta/. A harmadik helyre került a türelmetlenség és az agresszivitás /18-18 hallgató válaszolta/.

Az a tény, hogy 92 hallgató ismer saját évfolyamtársai között a tanítói pályára alkalmatlant, felhívja a figyelmet felvételi rendszerünk egy hiányosságára, az alkalmassági vizsgálatok eltörlésére. A tanítói hivatás egy sor általános

és egy sor speciális tulajdonság létét tételezi már a pályaválasztás pillanatában. Az égető tanítóhiány ellenére is szükség lenne a pályára való alkalmasság vizsgálatára!

Jól tudom, ezzel esetleg csökkenne az egyes évfolyamok létszáma, de a szocializálódási folyamat iskolai irányítói akkor inkább lehetnének a 6-10 éves tanulók viselkedés- és szerepmodelljei!

A II. ÉVES TANÍTÓJELÖLTEK ATTITÚDJEINEK ELEMZÉSE

A kérdőív 9. kérdése kapcsán arra kerestem a választ, hogy az 1975 szeptemberétől bevezetett szakkollégiumi rendszer perspektivikusan nem jár-e majd együtt a tanítóképző főiskola elvégzése után egy olyan jellegű pályamódosítással, melynek végeredménye a tanárképző főiskolai oklevél megszerzése. /A hallgatókkal folytatott egyéni beszélgetések adták az ötletet a jelenségkör vizsgálatára, ugyanis azok a hallgatók, akik ének-zene, testnevelés, rajz, orosz, pedagógia speciális kollégium keretében elmélyültebb képzésben részesülnek, távlati terveik közt szerepeltetik a tanárképző főiskolán való szakosodást./

Amikor a hallgatók 76 %-a /101 fő/ úgy jellemezte saját évfolyamtársai többségét, hogy: "Azért akarnak tanítók lenni, mert az oklevél megszerzése után a szakkollégiumi tárgyakból szakosodhatnak, és tanárként dolgozhatnak majd tovább." -, egy nem kívánatos jelenségre hívta fel a figyelmet: előfordulhat a szakkollégiumi képzés következtében perspektivikusan újabb tanítóhiány.

A tanítónak lenni szándéka mögött húzódnak leggyorsabb egyéni érvényesülés motívumot a hallgatók 80 %-a /106 fő/ elutasította, nem tartotta a II. évfolyam többségére jellemzőnek.

A 9. kérdésen belüli alternatívák közül az "e" jelzésűt /"... ezen a pályán lesz a leghosszabb a fizetett szabadság."/ a jelöltek 58 %-a /77 fő/ tartja még az évfolyam többségére jellemzőnek, de nem elsősorban jellemzőnek.

Amikor I. éves korukban, friss főiskolásként volt pedagógusaik pályairányító tevékenységét minősítették a hallgatók, mindössze 28 ítélte nem megfelelőnek azt. Ezzel szemben a 3. félév után - feltehetően a főiskolán elszenvedett kudarcok hatására - 60 tanítójelölt úgy találta, hogy volt osztályfőnökük pályairányító tevékenysége hogy kívánnivalókat. /A korábbi 28 "elégedetlen" hallgató mellé még 32 csatlakozott./

A kérdőív 11. kérdésére "nem"-mel válaszolók a vizsgált II. évfolyam 45 %-át teszik ki. Osztályfőnökük pályára nevelésének nem kielégítő voltát az alábbiakkal indokolták:

a/ Nem minden tanuló sorsa érdekelte. /26-an válaszolták./

b/ Nem ismerte eléggé tanítványai képességeit. Magunkra hagyott pályaválasztási döntésünkben. /20-an válaszolták./

c/ A pályaválasztással nem konkrétan foglalkozott. Nem adott megfelelő tájékoztatást a különféle pályák követelményeiről. /18-an válaszolták./

Az utóbbi indoklás azért is érdemel nagyobb figyelmet, mert a pályakövetelmények ismerete mindkét évfolyam neuralgikus pontja!

A VIZSGÁLAT ÖSSZEGEZÉSE

Amikor 1977-ben és 1979-ben arra vállalkoztam, hogy tanítóképző főiskolások pályaválasztási és pályamegvalósítási motívumait ismerjem meg, uralkodó módszerként a szociológiai szerep kutatásában sűrűn használt önértékelés módszerét alkalmaztam. Vizsgálati módszerem középpontjában a pedagógusszereppel való azonosulás mértékének feltárása állt, melyre a megismert motívumokból következtettem. A pedagógusszerepnek való megfelelést három fő faktor határozza meg: a képességek, az érdeklődés és az értékrendszer. A főiskolai hallgatók feltárt motívumai az utóbbi kettőre is engedtek következtetni.

A pedagógus-személyiség kutatói egyetértenek abban, hogy egy adott iskolai osztályban kialakult nevelési stílus nagymértékben függ az ott tanítók személyiségjegyeitől. Ez a stílus kihat a tanító-tanuló kapcsolataira, elősegíti, vagy gátolja a pedagógiai hatás eredményességét. A didaktogén ártalmak, iskolai neurózisok kialakulásában is jelentős szerep jut a rossz tanítóknak. Valamennyi tanuló közül éppen a kisiskolások a szenvedő alanyai a pedagógiai autokráciának, az agresszivitásnak, az elavult nevelési módszereknek. Az előbbieket miatt tartottam fontosnak annak vizsgálatát is, hogy ismerik-e a tanítójelöltek a tanítói pálya legfontosabb követelményeit, valamint mely követelmények híján tartanak a pályára alkalmatlannak valakit, illetve melyek azok a pályakövetelmények, amelyek a másfél éves főiskolai nevelő-

munka hatására kialakultak, és a sikeres pályamegvalósítás segítőivé váltak.

A vizsgálat eredményei azt mutatják, hogy az I. éves hallgatók pályaválasztási motívumainak egy része II. éves korukra működővé vált. Tanult hajtóerők, illetve az általuk motivált magatartás tartósan fennáll. Pályaválasztási motívumaikhoz hasonlóan pályamegvalósítási motívumaik is hierarchiába szerveződtek, és a másfél éves oktató-nevelő munka hatására át is struktúráálódtak. A hierarchia csúcsán a 6-10 éves korosztály fő tevékenységi formájával kapcsolatos késztetés, életcél áll.

Pályamegvalósítási motívumaik egy másik fajtájához azok tartoznak, amelyek a főiskolán tanulással eltöltött időszak következményei, megismerési érdeklődés eredményei. Sajnálatos, hogy csak a vizsgált II. évfolyam kisebb hányadára igaz ez a megállapítás. Az új /I. éven még meg nem lévő/ motívumok kialakulása a pedagógiai hatásfolyamatok megszervezésétől függ, attól, hogy a főiskolai oktatók mennyire tudják felkelteni az érdeklődést az elvégzendő munka iránt. Fontos szerepet játszanak ebben az oktatók személyes tulajdonságai, pedagógiai lendületük. A vizsgálat eredményei a pályamegvalósítási motívumok esetében inkább azt bizonyítják, hogy a főiskolai oktató-nevelő munka hatására csak a már meglévő hajtóerők erősödtek meg, és újabbak nem alakultak ki. Ez a feltételezés viszont az oktató-nevelő munkának részleges eredményességét bizonyítja csak! /Azt hiszem, e feltételezést igazolják a mellékletben közölt interjúk szövegei is!/

A megismert motívumok arról is tájékoztatnak, hogy a tanítójelöltek egyéni törekvéseiket össze tudják hangolni a társadalom céljaival, felelősséget éreznek azért a közösségért, amelyet majd irányítani, fejleszteni fognak. Motívumaikban rejlő életcéljuk a jövő boldogságképét, az értelmes életet tárja eléjük. Életcéljuk megvalósításának operatív terveként motívumaikban megtalálhatjuk az élethivatásra való felkészülésnek, az abban való helytállásnak elképzelhető, lehetséges módjait.

Pályaválasztási és pályamegvalósítási motívumaik életcéllá alakulása segítheti majd beválásukat. Ám beválásukról csak hosszabb idő után győződhetünk meg.

A főiskolán folyó oktató-nevelő munka központi feladata kell legyen a hivatástudat differenciált kialakítása! Tartalmaznia kell a hivatástudatnak a személyiség ideológiailag megálapozott állásfoglalását abban a kérdésben, hogy mi köti őt környezetéhez, a társadalomhoz, hogy mi az ő feladata az adott viszonyok között. A hivatástudat kialakításában a főiskolai nevelő munka neuralgikus pontja a pályakövetelmények nem megfelelő tudatosítása. A vizsgálat adatainak birtokában fogalmazható meg ez a megállapítás. E hiányosságon csak úgy lehetne segíteni, hogy a gyakori hospitálásokkor, a csoport előtti tanításokkor olyan megfigyelési szempontokkal kellene irányítani a hallgatók elemző tevékenységét, melyek az általános pedagógiai képességek /kommunikációs, konstruktív, szervező/ és specifikus pedagógiai képességek /pedagógiai fantázia, pedagógiai feladatmegoldó képesség/ meglétét, vagy hiányát segítenék feltárni. A tanítói pályára való tudatos felkészítés

és felkészülés eredménytelensége így korrigálhatóvá válna. Egészen biztos, hogy a hivatástudat differenciáltabb kialakításáért már a középiskolai osztályfőnökök is sokat tehetnek, ha tanítványaik egyéni képességei, felkészültsége ismeretében ismertetnék meg a tanítói pálya társadalmi hasznosságát, szépségét, várható fejlődését, valamint a tanítói munka eredményes végzéséhez szükséges általános és specifikus képességeket. Kevesebb bírálat érne a pályára nevelés terén ekkor a középiskolai osztályfőnököket. A pedagógusutánpótlás mennyiségi és minőségi javítása mellett talán a profilaktikus pályairányítást is megoldja majd /benne a tudatos pályaválasztást is/ az 1977-től bevezetett gimnáziumi pedagógiai fakultáció.

Kíváncsi lennék, hogy a tanítóképző főiskolák tájékozottasságuk a középiskolákat a tőlük jött tanulók teljesítményeiről az első és utolsó tanulmányi év végén. A visszajelzéseknek ne az legyen a fő tartalma, hogy milyenek a főiskolások osztályzatai, hanem hogy a középiskola által a tanuló személyiségéről, képességeiről, erkölcsi tulajdonságairól adott jelzések mennyire bizonyultak helytállóknak, mennyire biztosították tanítónak válásukat. Ezzel is segíthetnék a középiskolai pályairányítás tartalmasabbá, eredményesebbé tételét.

Azt hiszem, a hivatástudat gyorsabb kialakulásához, a tanítói pálya megbecsüléséhez vezethetne, ha egyre több olyan főiskolás lenne, kiknek családjában haladó hagyományként örökölődik a pálya vállalása. A Kaposvári Tanítóképző Főiskola II. éves hallgatói közül mindössze 37 mondhatja el, hogy hagyományörzön vállalta a hivatást. /Pedagógus-dinasztiák ugyan nem találhatók a vizsgált II. évfolyam esetében./ Az említett

II. éves tanítójelöltek már I. éves korukban azzal váltak ki társaik közül, hogy a tanítói pálya választásának célgondolata 14 éves koruk előtt jelent meg, mert volt családjukban követendő modell. Egyetlen jelöltnek sem okozott gondot a pálya-választás, mivel rivális pályáról nem adtak számot. 28-an már I. éves korukban nem ítélték megfelelőnek volt nevelőik pályára irányító tevékenységét. Mindössze hárman nyilatkoztak úgy, hogy nem tanítóként /hanem tanárként/ szeretnének majd nyugdíjba vonulni.

Társadalmi fejlődésünk a nevelésügytől alkotó szellemű és szuverén jellemű, a szocialista világnézetet nem egyszerűen csak szavakban hirdető, hanem tevékenységében is megnyilvánító tanítók tömegének nevelését követeli. Az említett nevelési elvárást csak megalapozott, szilárd hivatástudattal rendelkező ifjakkal lehet megközelíteni, elérni. A tanítói pálya presztizsének helyreállítását eredményezné, ha tehetséges fiúk és lányok kerülnének a tanítóképző főiskolákra, ha ezáltal megszűnne a pedagóguspálya nem kellő megbecsülését jelző kontra-szelekció. A kívánt eredményért mind a középiskoláknak, mind a tanítóképző főiskoláknak van még tennivalójuk!

A VIZSGÁLAT FOLYTATÁSÁNAK LEHETSÉGES

ÚTJA

A főiskolán folyó oktató-nevelő munka legfontosabb feladatát akkor teljesíti, ha eléri, hogy az oklevéllel rendelkező tanítók munkájának fő hajtóereje a hivatástudat lesz. Mindez csak a főiskolások aktív közreműködésével alakítható ki, s akkor válik majd hivatásuk gyakorlásakor beválásukat segítő rangos tényezővé.

Vizsgálatomat kb. két és fél év után szeretném folytatni, hogy megismerjem, milyen eredményes az 1977-ben és 1979-ben vizsgált korosztály beválása, mennyire harmonikus és eredményes tanítói munkavégzése. Motívumaikból megismert életcéljukból mit sikerült realizálniok, mire nem készülhettek fel a 6 féléves főiskolai nevelés alatt?

M E L L É K L E T

A főiskolán eltöltött 3. félév után egyéni interjúkat készítettem a hallgatókkal. Véleményüket négy vonatkozásban kértem:

1. Elégedett embernek tartják-e magukat, ha megkapják majd a tanítói oklevelet?
2. A főiskolán eltöltött másfél év alatt mely tárgyak tanulása közben erősödött meg az a gondolatuk, hogy helyes pályát választottak?
3. El tudják-e képzelni, hogy nyugdíjba is tanítóként fognak vonulni?
4. A hivatásra nevelés területén főiskolánknak melyek a fehér foltjai?

A jegyzőkönyvezett interjúkon nem változtattam, csak a stilizálást végeztem el. A legjellemzőbbek álljanak itt illusztrálásképpen!

A/ "1. Nem tartom magam majd elégedett embernek. Nagyon szeretem a történelmet, majd szakosodni szeretnék, s azt szeretném tanítani!

2. A pszichológia és a neveléstudomány lebilincselő anyagának tanulása közben erősödött meg, hogy jó pályát választottam.

3. Nem tudom elképzelni, hogy tanítóként vonuljak nyugdíjba.

4. Az előadások színvonaltalansága, színtelensége a hivatásra nevelés fehér foltja."

/A válaszoló: a II/6-os csoport fiúhallgatója.

Tanulmányi eredménye a pedagógiai és pszichológiai alapozó tárgyakban 2,12./

B/ "1. Elégedett leszek, amikor megkapom a tanítói oklevelet. Most fejeztem be a 2 hetes tanítást. Ezalatt erősödött meg bennem a pálya szeretete. Nem a tanítás szerzett örömet, hanem a gyerekekkel való foglalkozás. Nagyon szeretem őket. Most éreztem át, milyen nagyszerű, hogy hozzám jönnek apró panaszaikkal, tőlem várják a megoldást, a segítséget. Más munkát, hivatást el sem tudnék képzelni, amit hasonlóan szívesen vállalnék.

2. A neveléselmélet és a pszichológia tanulása közben gondoltam arra, hogy jó pályát választottam. Rengeteg nevelési helyzet elemzésével szereztem gyakorlati tapasztalatokat. A tantárgypedagógiák tanulása közben tanultam meg, hogyan kell tanítani.

3. El tudom képzelni, hogy nyugdíjba tanítóként vonulok. Néha azt érzem, nehéz lesz sok-sok éven át egy ilyen komoly munkát végezni. Idegileg hamar ki fogok készülni, mert most is vannak már problémáim. Ha nem bírnám a tanítást, napköziben, nevelőotthonban, diákotthonban is szívesen dolgoznék. A gyerekek iránti szeretet nagyon mély bennem.

4. Még több gyakorlati tanács kellene! Kifogásolom, hogy a főiskolai oktatók elmondanak egy nevelési helyzetet, majd

néha gúnyosan azt is, hogyan oldotta meg egy hallgató, de hogy hogyan kellene megoldani, amire igazán kíváncsiak lennénk, azt már nem fejtik ki. Sokkal több időt kellene töltenünk a gyakorlóiskolában! Felesleges fél éveket foglalkoznunk az úttörővezetés pedagógiájával, mert amit megtanultunk, magunktól is tudtuk már."

/A válaszoló: a II/3-as csoport leányhallgatója. Tanulmányi eredménye az alapozó pedagógiai-pszichológiai tárgyakból: 2,75./

C/ "1. Részben elégedett leszek, mert gyerekek között dolgozhatok, velük valósíthatom meg nevelési elképzelésemet.

/Eredetileg nem tanítónőnek készültem./

2. A legjobban a pszichológia erősített meg a helyes pályaválasztásban. Az ott tanult ismeretek nélkülözhetetlenek a tanítói pályán!

3. Nem tartom kizártnak, hogy esetleg szakosodom testnevelésből. Akkor testnevelőként /tanárként/ vonulok majd nyugdíjba.

4. Nem lehetne-e a főiskolán a tanítói munkával járó adminisztrációra is felkészíteni bennünket?"

/A válaszoló: a II/5-ös csoport leányhallgatója. Tanulmányi eredménye az alapozó tárgyakból: 2,87. A nagynénje pedagógus./

D/ "1. Elégedett leszek, ha megkapom az oklevelem. Kitűzött célom valósul meg vele.

2. A pályaválasztás helyességében a pszichológia, a neveléstudomány, az oktatástudomány és a tantárgypedagógiák erősítették meg.

3. A nyugdíjig még sok évi munka van hátra! Elképzelhetőnek tartom, hogy kitartok a tanítói hivatás mellett.

4. Az elméleti és gyakorlati képzés összhangját hiányolom. A tantárgypedagógiák egyedül nem oldhatják meg a tanítás megtanítását!"

/A válaszoló: a II/7-es csoport leányhallgatója. Tanulmányi eredménye az alapoó tárgyakból: 3,00./

E/ "1. A tanítói oklevél megszerzésével elégedett ember leszek.

Szakmám lesz, ha elvégeztem a főiskolát. Szeretem is ezt a hivatást, nem kényszerből tanulok. Ez az elégedettség nem úgy marad meg, hogy: végeztem, ezután eltanítgatok, más dolgom nincs. Az ilyen fajtájú elégedettségnek még az államvizsga utáni nyáron el kell múlnia!

2. A neveléstudomány és a pszichológia megerősített abban, hogy helyesen választottam.

3. Ha nem ér az életben nagyobb pofon a pályán, tanítóként vonulok nyugdíjba.

4. Sok a hiányosság a tantárgypedagógiák oktatása terén. Diáknyelven: matiné-tárgyak. Ideiglenesen örülünk nekik, de később ezt meg fogjuk bánni!"

/A válaszoló: a II/5-ös csoport fiúhallgatója. Tanulmányi eredménye az alapozó tárgyakból: 3,12. Nagyszülei és szülei pedagógusok./

F/ "1. Kisgyermekkoromtól tanító akartam lenni, ez a célom nem halványult, nem adta át helyét újabbnak, hanem erősödött. Elégedett leszek, ha bizonyítani tudom, hogy oklevélem takar is valamit. Szeretném mihamarabb látni munkám eredményét, a gyerekek fejlődését!

2. Leginkább a neveléstudomány tanulása közben erősödött meg bennem, hogy jól választottam pályát.

3. Ha nem ér olyan keserű kudarc, amelyen nem tudom magam túltenni, akkor tanítóként fogok nyugdíjba vonulni.

4. - -

/A válaszoló: a II/7-es csoport leányhallgatója. Tanulmányi eredménye az alapozó tárgyakból: 3,12./

G/ "1. Életem egyik legfőbb vágya teljesül a tanítói oklevél megszerzésével. Általános iskolás korom óta készülök tanítónak. A tanítói hivatás betölti egész életemet.

2. Hogy helyes pályát választottam, abban a pszichológia, a neveléstudomány és a 2 hetes tanítási gyakorlat erősített meg. A tanítási gyakorlaton közel kerültem a gyerekekhez. Átélttem, milyen szép és nehéz a gyerekeket nevelni, oktatni, megtanítani arra, amit még nem tudnak.

3. Nyugdíjasként is folytatom a tanítói munkát.

4. Több tanítási gyakorlatra lenne szükség, hogy a tanítóképzés sikeres, eredményes legyen!"

/A válaszoló: a II/4-es csoport leányhallgatója. Tanulmányi eredménye az alapozó tárgyakból: 3,37./

H/ "1. Azért fogok örülni, mert az oklevél birtokában azt csinálhatom majd, amihez kedvet, tehetséget érzek.

2. A pályaválasztás helyességében néha elbizonytalanodtam, néha megerősödtem. A 2 hetes tanítás után végleg megerősödtem. Néha pszichológia-órákon is azt éreztem, hogy jó pályára készülök.

3. Nyugdíjba tanítóként szeretnék vonulni!

4. Első évben csak távolról láttunk gyerekeket. Szívesen vállalnánk gyerekekkel kapcsolatos feladatokat: őrsvezetőt, rajvezetőt. Még a gyakorló-iskolától távolabb is!"

/Válaszó: a II/6-os csoport leányhallgatója. Tanulmányi eredménye az alapozó tárgyakból: 3,50./

I/ "1. Csak részben leszek elégedett az oklevél megszerzése után, mert a főiskolán megszerzett tudást kevésnek, néha felszínesnek tartom. A végzés után mélyebb tudásra szeretnék szert tenni!

2. A pályaválasztás helyességéről a neveléstudás és a pszichológia tanulása győzött meg. Szívesen, érdekesen kaptam segítséget, a legtöbbet arról, hogy milyen is a

kisiskolás, melyek a hivatást feltételező személyiségjegyek.

3. Ha jól érzem magam a pályán, látom a munkám értelmét, ki tudok bontakozni, maradok a pályán. A jövőmet még el tudom győgypedagógusként is képzelni.

4. A példamutatás terén látom a legnagyobb fehér foltokat. A főiskolán, a gyakorlóiskolában néhány nevelő nem hivatásból, főleg nem a legnagyobb lelkiismerettel végzi munkáját. Hiányolom az I. évről a hallgatók és kisiskolások személyes kapcsolatát is. Nem lenne szabad ennyire mereven szétválasztani az elméletet a gyakorlattól! Akkor nem tűnnének furcsának a gyerekek az első tanításunkkor, ha az elméleti tudás megszerzésével párhuzamosan, már a 2. hónaptól élő kapcsolat lenne a hallgatók és a kisiskolások között."

/A válaszoló: a II/3-as csoport leányhallgatója. Tanulmányi eredménye az alapozó tárgyakból: 3,85./

J/ "1. Elégedett ember leszek a diploma megszerzésével. Kitűzött célomat érem el. Nem átmeneti megoldásnak szánom a tanítóképzőben való tanulást. A 6-10 évesekkel szeretnék foglalkozni! Alig várom, hogy önállóan taníthassak!

2. A neveléselmélet, az anyanyelv- tantárgypedagógia és a gyakorlati képzés győzött meg a pályaválasztás helyességéről.

3. A pálya esetleges buktatói ellenére is a pályán maradok.

4. A tantárgypedagógiák tanulása és a tanítási gyakorlat végzése párhuzamosan is történhetne!"

/A válaszoló: a II/4-es csoport leányhallgatója. Tanulmányi eredménye az alapozó tárgyakból: 4,00./

K/ "1. Az oklevél megszerzése után nem leszek elégedett, mert minden vágyam, hogy tanárképzőn, vagy egyetemen tanulhassak tovább. A tanítói hivatástól azonban nem akarok elszakadni!

2. A neveléstudomány, a didaktika, a pszichológia, a tantárgypedagógiák tanulása közben megerősödött az a gondolatom, hogy helyes pályát választottam, alkalmas vagyok rá.

3. Tanítóként szeretnék nyugdíjba vonulni úgy, hogy azért rendelkezsem tanári oklevéllel is, és órákat adhatnék a felső tagozaton, vagy középiskolában.

4. Az elméleti képzés jobban megoldott, mint a gyakorlati. Nincs megfelelő összhang a főiskola és a gyakorlóiskola között! A tantárgypedagógiákat senki sem veszi komolyan. Mindenből egy keveset kapunk. Friss diplomásként pedig tőlünk várnak újat a kollegák. Mi pedig az induláshoz is segítségre szorulunk. Amit kellene már főiskolásként is tudnunk, majd saját erőnkől tanuljuk meg a pályán."

/A válaszoló: a II/4-es csoport leányhallgatója. Tanulmányi eredménye az alapozó tárgyakból: 4./

L/ "1. Nem tartom végcéloznak a tanítói hivatást! Minimum középiskolai tanár szeretnék lenni!

2. A pszichológia és talán /?/ a neveléstudomány győzött meg, hogy jó pályát választottam.

3. Nem tanítóként akarok nyugdíjba vonulni!

4. A hazafias nevelés, a hazaszeretetre nevelés a főiskolai nevelés fehér foltja."

/A válaszoló: a II/2-es csoport fiúhallgatója. Tanulmányi eredménye az alapozó tárgyakból: 4. Az édesanyja pedagógus./

M/ "1. Elégedett leszek, ha addigra az elméleti ismereteimhez kellő tapasztalatot is szerzek.

2. A pszichológia és a neveléstudomány tanulása győzött meg pályaválasztásom helyességéről. A főiskola megkezdése előtt képesítés nélkül dolgoztam. Sok problémát fedeztem fel, melyekre e két tárgy adta meg a választ.

3. A tanítói pályán tudnék igazán hasznos munkát végezni, mert érdekel, amit csinálhatok. Ezért szeretnék nyugdíjba tanítóként vonulni.

4. A 2 hetes tanítások inkább szolgálnák a pályára nevelést, ha szöveges értékelés zárná a gyakorlati jegy helyett."

/A válaszoló: a II/5-ös csoport leányhallgatója. Tanulmányi eredménye az alapozó tárgyakból: 4,15./

N/ "1. Nem leszek elégedett az oklevél megszerzése után, mert egyetemen szeretnék továbbtanulni, s majd középiskolában tanítani. Kb. 5-6 évig maradnék a tanítói pályán.

2. A helyes pályaválasztásról a 3. félévben belépő tanítási gyakorlat győzött meg. Itt is főként a 2 hetes tanítás.

3. Szeretném, ha nem tanítóként vonulnék nyugdíjba! Ha nem sikerül elvégeznem az egyetemet, akkor tanító maradok.

4. Több hospitálásra lenne szükség! Közelebb kellene az elméletet vinni az iskolához, a valóságos kisiskolásokhoz! Az úttörővezetés pedagógiája teljesen elszakadt a gyakorlattól. Csak azért csináljuk - de inkább nem is csináljuk -, mert különben nem kapunk aláírást."

/A válaszoló: a II/1-es csoport hallgatója. Tanulmányi eredménye az alapozó tárgyakból: 4,25. Az édesapja unokatestvérei között sok a pedagógus./

O/ "1. Nem leszek elégedett az oklevél megszerzésével. Szeretnék továbbtanulni tanárképzőn, vagy egyetemen. De azért alsó tagozatban szeretnék tanítani!

2. Elsősorban a neveléstudomány és a pszichológia erősített meg abban, hogy jó pályát választottam.

3. El tudom képzelni, hogy nyugdíjba tanítóként vonulok. Úgy érzem, ezen a pályán tudom önmagamot megvalósítani.

4. A 3. félévben már későn kezdődik a gyakorlati képzés. Addig csak madártávlatból szemléljük a gyerekeket, így

későn alakul ki az érzelmi kötődés. Az elmélet és gyakorlat egységéről csak beszélünk, mert nincs alkalmunk az elméletet a gyakorlatba ültetni. Az előadók egy része nem fordít gondot a színvonalra!"

/A válaszoló: a II/6-os csoport leányhallgatója. Tanulmányi eredménye az alapoó tárgyakból: 4,25./

P/ "1. Ha megkapom a tanítói oklevelet, nagyon elégedett leszek. Életcélom teljesül vele. Családomban én leszek az első értelmiségi. Apám fizikai dolgozó, anyám is mezőgazdasági munkás.

2. A gyakorlati képzés erősített meg a helyes pályaválasztásban.

3. Csak azt tudom elképzelni, hogy tanítóként vonulok nyugdíjba.

4. A hivatásra nevelés főiskolánkon egyáltalán nem valósul meg!"

/A válaszoló: a II/7-es csoport leányhallgatója. Tanulmányi eredménye az alapoó tárgyakból: 4,75./

R/ "1. Csak részben leszek elégedett, ha okleveles tanítóvá válok, mert nem biztos, hogy tanítói állást kapok lakóhelyem közelében. Ha lakóhelyemet nem akarom elhagyni, akkor szakosodnom kell a speciális kollégiumi tárgyból: oroszról.

2. Főleg a tantárgypedagógiák erősítették meg bennem a helyes pályaválasztás gondolatát. Emellett a tanítási

gyakorlat sikeres végzése alkalmasságomról is meggyőződött.

3. Csak akkor vonulok tanítóként nyugdíjba, ha lakóhelyemen, vagy környékén kapok tanítói állást. Ha nem, tanárként /orosztanárként/ fognak nyugdíjazni.

4. Ha az elméletet megközelítő hangsúlyt kapna a gyakorlat is a főiskolán, eredményesebb lenne a hivatásra nevelés."

/A válaszoló: a II/4-es csoport fiúhallgatója. Tanulmányi eredménye az alapozó tárgyakból: 4,75. Az édesanyja pedagógus./

S/ "1. A diploma csak a kezdet lesz, mert szeretném elvégezni az egyetemet. Elégedett leszek, mert nagyon szeretem a gyerekeket.

2. A pszichológia és a tantárgypedagógiák erősítették meg bennem a helyes pályaválasztás gondolatát.

3. Nem hagyom el a tanítói pályát, ha egyetemi végzettséggel is fogok rendelkezni.

4. Sok olyan előadást, szemináriumot hallgattunk végig, amelyek csak arra voltak jók, hogy akikben nem elég erős a hivatástudat, pályát módosítsanak. Csak olyan oktatóink legyenek, akik meggyőzően tudják az elméletek mögötti gyakorlatot is! Személyes példamutatásukat, a neveléshez való hozzáállásukat is hiányolom."

/A válaszoló: a II/1-es csoport leányhallgatója. Tanulmányi eredménye az alapozó tárgyakból: 4,87./

A FELHASZNÁLT IRODALOM JEGYZÉKE

ÁCS Józsefné: Tanulási motívumok vizsgálata. = Baranyai Művelődés, 1973. 3. 28-34. 1.

ÁGOSTON György: A pedagógia alapfogalmai és a nevelési célrendszer. Bp., 1976, Akadémiai Kiadó 181 l.

A pszichikum és a tevékenység a mai szovjet pszichológiában. Bp., 1974, Gondolat Kiadó 606 l.

A pszichológia új útjai. /A 18. nemzetközi pszichológiai kongresszus, Moszkva. Szerk.: Lénárd Ferenc./ Bp., 1967, Gondolat Kiadó 492 l.

Az alakuló ember. /Szerk.: Lux Alfréd./ Bp., 1976, Gondolat Kiadó 323 l.

Az állami oktatás helyzete és fejlesztésének feladatai. Bp., 1972, Kossuth Kiadó 97-98. 1.

Az általános iskolai és az óvodai pedagógusképzés nevelési programjai. /Második, átdolgozott és javított kiadás./ Keoskemét, 1976, 140 l.

Az általános iskolai és óvodai pedagógusképzés tantervei az 1976-1977. tanévtől. Bp., 1976. OM 350 l.

BOGNÁR József: A főiskolai hallgatók motiváltsága és produktivitása. = Felsőoktatási Szemle, 1972. 3. 171-175. 1.

BUEVA, L. P.: Az emberi személyiség formálásának problémája és az ideológiai harc küzdőtere. OPKM DOK. 23 l.

CSEH - SZOMBATHY László - FERGE Zsuzsa: A szociológiai felvétel módszerei. Bp., 1971, Közgazdasági Kiadó 430 l.

CSIRSZKA János: Pályalélektan. Bp., 1966, Gondolat Kiadó 271 l.

DURÓ Lajos: A személyiségmegismerés hivatástudatot alakító hatásának vizsgálata. Magyar Pszichológiai Szemle, 1967, 4. 513-526. 1.

Ember és műveltség. /Beszélgetések a közművelődésről./ Bp., 1976, Gondolat Kiadó 443 l.

FARKAS Katalin: Tanulásmotívumok összehasonlító vizsgálata. = Pedagógusjelöltek Országos Találkozója I., Pécs, 1972. 249-273. 1.

FERGE Zsuzsa: Az iskolarendszer és az iskolai tudás társadalmi meghatározottsága. Bp., 1976, Akadémiai Kiadó 105 l.

FILONOV, G. N.: A pedagógiai kutatások komplexitásának lényege és megszervezésük módjai. OPKM DOK. 12 1.

GARAI László: Motívumok és a tudat az emberi viselkedésben. = Magyar Pszichológiai Szemle, 1967. 1. 109-115. 1.

GAZSÓ Ferenc: Iskolarendszer és társadalmi mobilitás. Bp., 1976, Kossuth Könyvkiadó 137 1.

Dr. GERÉB György - TIMÁR Andrásné: A tanárjelöltek pályaválasztási motívumainak vizsgálata. = Pedagógiai Szemle, 1961. 9. 814-920. 1.

GUROVA, R. G.: Az ifjú nemzedék felkészítése az alapvető társadalmi tevékenységek teljesítésére. OPKM DOK. 18 1.

G. ZAIER Éva: Mondásválasztás. Bp., 1978, Akadémiai Kiadó 213 1.

HAIRE, Mason: Pszichológia vezetőknél. Bp., 1977, Mezőgazdasági Kiadó 147 1.

HORVÁTH György: Személyiség és öntevékenység. Bp., 1978, Tankönyvkiadó 341 1.

H. SAS Judit: Nőiség és férfiasság az iskolában. = Köznevelés, 1978. 28. 11. 1.

ILINA, T. A.: A neveléstudomány metodológiai problémáinak kidolgozása. OPKM DOK. 19 1.

ILLÉS Lajosné: Szovjet ifjúságkutatás. = Köznevelés, 1979. 4. 10-11. 1.

KOZÉKI Béla: A motiváció pedagógiai-pszichológiai fogalmáról. = Magyar Pszichológiai Szemle, 1972. 3-4. 570-573. 1.

KOZÉKI Béla: Motiválás és motiváció. /A pedagógia időszerű kérdései - hazánkban./ Bp., 1975. Tankönyvkiadó, 95 1.

KOZÉKI Béla: Motiváció az iskolában és a családban. = Köznevelés, 1976. 18. 22-23. 1.

KOZÉKI Béla: A motiváció a tevékenység serkentője. = A Tanító, 1976. 6-7. 21-23. 1.

KOZÉKI Béla: Az iskolai tanulás motivációjának vizsgálata. = Magyar Pszichológiai Szemle, 1976. 4. 335-345. 1.

KOZMA Tamás: A nevelésszociológia alapjai. Bp., 1977, Tankönyvkiadó 300 1.

KOSZOLAPOV, Sz. M. - RUVINSZKI, L. I.: A nevelés komplex szemléletének néhány kérdése. OPKM DOK. 13 1.

Köznevelésünk évkönyve /1975-76/ Bp., 1977, Tankönyvkiadó 205 l.

KUZEJEV, R. G. - NYIKOV, G. P.: A "szocialista életmód" kategória tükröződése a neveléstudományban. OPKM DOK. 19 l.

LIJMETSZ, J. J.: A komplex pedagógiai kutatásról. OPKM DOK. 13 l.

LUKÁCS György: Utam Marxhoz. Bp., 1971. Magvető Könyvkiadó, 559 l.

MAKSZAKOVA, V. I.: A tanulók alkotó egyéniségének nevelése és fejlesztése közösségben. OPKM DOK. 12 l.

Mi legyek? Száz szakma. Bp., 1965, Tankönyvkiadó 283 l.

MURÁNYI Mihály: Az értékorientációk fejlesztése. Bp., 1974, Tankönyvkiadó 118 l.

Pályaválasztási felelősök kézikönyve. Bp., 1975, OPTI 420 l.

RÁDI Péter: A pedagógus társadalmi státusa és a szocialista nevelés. = Társadalmi Szemle, 1976. 12. 75-83. l.

RÉTHY Endréné dr.: Motiváció a tanítási órán.
/Pedagógiai közlemények. 19./ Bp., 1978, Tankönyvkiadó 103 l.

RÓKUSFALVY Pál: Pályaválasztás, pályaválasztási érettség.
/A pályaválasztás előkészítésének pedagógiai, pszichológiai problémái./ Bp., 1969. Tankönyvkiadó, 279 l.

RÓKUSFALVY Pál: Teljesítménymotiváció és döntés. = Pszichológiai Tanulmányok XII., Bp., 1970. 267-285. l.

Szalmák, foglalkozások. /Felsőfokú képesítést igénylő pályák./ Bp., 1968, Tankönyvkiadó 120-123. l.

SZMIRNOV, G. L.: A nevelés komplex szemlélete. OPKM DOK. 19 l.

Szülők kislexikona. Bp., 1974. Kossuth Könyvkiadó, 389 l.

TOLSZTÜH, A. V.: A személyiség problémája a modern neveléslélektanban. OPKM DOK. 19 l.

UNGÁRNÉ Komoly Judit: A tanító személyiségének pedagógiai-pszichológiai vizsgálata. Bp., 1978, Akadémiai Kiadó 182 l.

VERECZKEI Lajos: A marxista tudatfelfogás a tanulási, megerősítési és motivációs elméletek tükrében. Bp., 1975. Akadémiai Kiadó 104 l.

VÖLGYESY Pál: Serdülő korú lányok pályaválasztásának alakulása az érettségig. = Pszichológiai Tanulmányok, X. Bp., 1967. 331-335. 1.

ZAKAR András: A serdülő tanulók pályaismeretét és önismertetét alakító tényezők. = Magyar Pedagógia, 1977. 2. 152-163. 1.

ZSUKOVSZKAJA, V. J.: A felsőosztályosok társadalmi munkája motívumairól. OPKM DOK. 14 1.

.....15-65/1980..bksz.

Tárgy: Szabó Margit.....
doktori szigorlata:
Melléklet: 1 db disszertáció

Dr.Duró Lajos elvtársnak
tszv.egyetemi docens

H e l y b e n

Professzor Elvtárs!

Mellékelve . Szabó Margit: Pályaválasztási és pályamegvalósítási . .
. motívumok vizsgálata. I-II. éves tanítójelölteknel

című doktori értekezését tisztelettel felkérem, hogy azt megbírálni
sziveskedjék. Legyen szabad Professzor Elvtárs szíves figyelmét fel-
hívnom tanácsülésünk ama határozatára, amely a bírálat elkészítésének
és benyújtásának legkésőbbi határidejét a kézhezvételtől számított
harmadik hónap utolsó napjában állapította meg.

A mellékelte értekezést a bírálat elkészítése után sziveskedjék átadni
tanszéke könyvtárasának leltárba vétel és a könyvtárban való olhelye-
zése céljából.

Szeged, 1980.február 18.

.....
dékán

A kiadvány hiteles:

Szabó Margit
főelőadó

Kapták: Dr. Ágoston György prof. . .

Dr. Duró Lajos tszv.docens . társbíráló